

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні
Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**НА ТЕМУ: «УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДОХОДНІСТЮ ТА
ЛІКВІДНІСТЮ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА У НАПРЯМУ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ»**

другий (магістерський)

(рівень вищої освіти)

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0722-уфпс
072 Фінанси, банківська справа та
спеціальності страхування
(шифр і назва спеціальності)
освітньої програми Управління фінансами
підприємницьких структур
(назва освітньої програми)
В.В.Меренков
(ініціали та прізвище)

Керівник доцент кафедри інформаційної економіки,
підприємництва та фінансів, доцент, канд.
екон. наук Голомб В.В.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент доцент кафедри інформаційної економіки,
підприємництва та фінансів, доцент, канд.
екон. наук Дробішева О.О.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ім. Ю.М. ПОТЕБНІ**

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код та назва)

Освітня програма Управління фінансами підприємницьких структур

(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, д-р екон. наук, проф.

_____ Шапуров О.О.

(підпис)

“ _____ ” _____ 202_ р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Меренкову Владиславу Валерійовичу

(прізвище, ім'я та по-батькові)

1. Тема роботи Удосконалення управління доходністю та ліквідністю промислового підприємства у напрямку забезпечення фінансової стійкості
- керівник роботи Голомб В.В., канд. екон. наук, доцент
(прізвище, ім'я та по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)
- затвержені наказом ЗНУ від « 09 » Жовтня 2023 р. № 1579-с
2. Строк подання студентом роботи 06.12.2023
3. Вихідні дані до роботи 1. Постановка задачі.
2. Перелік літератури.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
1. Теоретична частина. Концептуальні основи управління доходністю та ліквідністю у напрямку фінансової стійкості промислового підприємства.
2. Аналітична частина. Дослідження доходності (прибутковості) та ліквідності ПрАТ «Запоріжсклофлюс».
3. Рекомендації. Удосконалення управління в напрямку забезпечення фінансової стійкості ПрАТ «Запоріжсклофлюс».
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) Презентація

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	Голомб В.В., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, к.е.н.		
2	Голомб В.В., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, к.е.н.		
3	Голомб В.В., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, к.е.н.		

7. Дата видачі завдання 09.10.2023**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН**

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Розробка плану роботи.	09.10.23	
2.	Збір вихідних даних.	17.10.23	
3.	Обробка теоретичних джерел.	31.10.23	
4.	Розробка першого і другого розділу.	8.11.23	
5.	Розробка третього розділу.	22.11.23	
6.	Оформлення і нормоконтроль кваліфікаційної роботи.	30.11.23	
7.	Захист кваліфікаційної роботи.	16.12.23	

Студент _____
(підпис)В.В.Меренков
(ініціали та прізвище)Керівник роботи _____
(підпис)В.В.Голомб
(ініціали та прізвище)**Нормоконтроль пройдено**Нормоконтролер _____
(підпис)О.О.Шапуров
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Меренков В.В. Кваліфікаційна робота магістра «Удосконалення управління доходністю та ліквідністю промислового підприємства у напрямку забезпечення фінансової стійкості»: 91 с., 12 рис., 6 табл., 53 джерела, — додатки.

Ключові слова: **ДОХОДНІСТЬ, ЛІКВІДНІСТЬ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ, ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА.**

Обґрунтовано концептуальні основи управління доходністю та ліквідністю у напрямку фінансової стійкості промислового підприємства. Виконано дослідження доходності (прибутковості) та ліквідності ПрАТ «Запоріжсклофлюс». Запропоновано заходи з удосконалення управління в напрямку забезпечення фінансової стійкості ПрАТ «Запоріжсклофлюс».

ABSTRACT

Merenkov V.V. Master's qualifying paper «Improving the management of profitability and liquidity of an industrial enterprise in the direction of ensuring financial stability»: 91 pages, 12 figures, 6 tables, 53 references, – supplements.

Keywords: **PROFITABILITY, LIQUIDITY, SOLVENCY, PROFITABILITY, FINANCIAL RESULTS, FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE.**

The conceptual foundations of profitability and liquidity management in the direction of financial stability of an industrial enterprise are substantiated. A study of profitability (profitability) and liquidity of PJSC "Zaporizhskloflus" was carried out. Measures to improve management in the direction of ensuring the financial stability of Zaporizhskloflus PJSC are proposed.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ	2
РЕФЕРАТ	4
ABSTRACT.....	4
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ДОХІДНІСТЮ ТА ЛІКВІДНІСТЮ У НАПРЯМКУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	10
1.1 Оцінювання доходності (прибутковості) промислового підприємства: методичний аспект	10
1.2 Методичні підходи до аналізу ліквідності та платоспроможності	16
1.3 Оцінка ліквідності та доходності як індикаторів забезпечення фінансової стійкості підприємства	20
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ДОХОДНОСТІ (ПРИБУТКОВОСТІ) ТА ЛІКВІДНОСТІ ПрАТ «ЗАПОРІЖСКЛОФЛЮС».....	28
2.1 Організаційно – економічна характеристика підприємства ПрАТ «Запоріжсклофлюс».....	28
2.2. Аналіз фінансових результатів ПрАТ та прибутків «Запоріжсклофлюс» як індикаторів фінансової стійкості підприємства	33
2.3 Дослідження ліквідності, доходності (ділової активності) та рентабельності ПрАТ «Запоріжсклофлюс».....	42
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ В НАПРЯМКУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПрАТ «ЗАПОРІЖСКЛОФЛЮС»	53
3.1 Державна підтримка інвестицій у промисловість під час війни та у повоєнному періоді	53
3.2 Проєкт «Підтримка енергомодернізації підприємств у воєнний час» як план забезпечення фінансової стійкості ПрАТ «Запоріжсклофлюс» у довгостроковій перспективі	58
3.3 Євроінтеграційні реформи як чинник зміцнення стійкості підприємств	61

промисловості України: державна підтримка	
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	86

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В ринкових умовах прибуток складає основу економічного розвитку будь-якого господарського суб'єкта незалежно від сфери його діяльності. Зростання прибутку створює фінансову базу для розширеного відтворення, вирішення соціальних та матеріальних потреб трудового колективу і, як наслідок, є основою розвитку ринкової економіки. Якісний аналіз прибутковості підприємства дає змогу знайти найбільш витратні та збиткові осередки у діяльності підприємства, а також найбільш прибуткові види діяльності та можливі шляхи розвитку та удосконалення. Тому вкрай важливо проводити цей аналіз за ефективною та результативною методикою. Вважаємо, що тема магістерського дослідження є актуальною та своєчасною.

Об'єктом дослідження є процеси управління доходністю та ліквідністю промислового підприємства ПрАТ «Запоріжсклофлюс» у напрямку забезпечення фінансової стійкості.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних аспектів щодо управління доходністю та ліквідністю промислового підприємства у напрямку забезпечення фінансової стійкості.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка практичних рекомендацій з управління доходністю та ліквідністю промислового підприємства у напрямку забезпечення фінансової стійкості.

Для досягнення мети вирішені наступні завдання:

- досліджено концептуальні основи управління доходністю та ліквідністю у напрямку фінансової стійкості промислового підприємства;
- досліджено методичні підходи до аналізу ліквідності та платоспроможності як індикаторів забезпечення фінансової стійкості підприємства;
- досліджено особливості функціонування підприємства в умовах війни;

- проаналізовано фінансові результати та прибутки ПрАТ «Запоріжсклофлюс»;
- проаналізовано відносні показники рентабельності, ліквідності та ділової активності ПрАТ «Запоріжсклофлюс»
- проаналізовано механізми державної підтримки промисловості під час війни та у повоєнному періоді;
- запропоновано низку організаційно-економічних заходів, спрямованих на забезпечення фінансової стійкості підприємства у довгостроковій перспективі.

В кваліфікаційній роботі використано такі загальнонаукові і спеціальні *методи дослідження*: діалектичний метод і метод спостережень, методи критичного та порівняльного аналізу і синтезу, системний підхід, ситуаційний підхід.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

- **удосконалено** теоретичний підхід до державної підтримки промислових підприємств під час війни, який, на відміну від існуючого, включає, поряд з іншим, залучення ПрАТ «Запоріжсклофлюс» до проекту «Підтримка енергомодернізації підприємств у воєнний час», який спрямований на підвищення енергоефективності промислових підприємств, що у сукупності забезпечує підвищення фінансової стійкості у довгостроковому періоді;
- **удосконалено** науково-практичний підхід до реалізації євроінтеграційних реформ, який, на відміну від існуючих, сприяє забезпеченню стійкості промисловості в спосіб створення умов для її інтегрування до європейської економіки; повоєнного відновлення України за європейськими нормами і стандартами.

Інформаційною базою дослідження слугували методичні та наукові праці з теми дослідження, нормативні та законодавчі акти України, статистична інформація.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що основні теоретичні та прикладні положення, викладені в кваліфікаційній роботі, доведено до рівня методичних підходів та практичних рекомендацій, які можуть бути використані в діяльності ПрАТ «Запоріжсклофлюс» та інших підприємств як запорука успішного функціонування та розвитку.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були представлені в доповіді на III Всеукраїнській науково-практичній конференції за участю молодих науковців «Актуальні питання сталого науково-технічного та соціально-економічного розвитку регіонів України».

Публікації. Основні положення роботи опубліковано в матеріалах Всеукраїнській науково-практичній конференції за участю молодих науковців.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ДОХОДНІСТЮ ТА ЛІКВІДНІСТЮ У НАПРЯМКУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Оцінювання доходності (прибутковості) промислового підприємства: методичний аспект

В ринкових умовах прибуток складає основу економічного розвитку будь-якого господарського суб'єкта незалежно від сфери його діяльності. Зростання прибутку створює фінансову базу для розширеного відтворення, вирішення соціальних та матеріальних потреб трудового колективу і, як наслідок, є основою розвитку ринкової економіки. Якісний аналіз прибутковості підприємства дає змогу знайти найбільш витратні та збиткові осередки у діяльності підприємства, а також найбільш прибуткові види діяльності та можливі шляхи розвитку та удосконалення. Тому вкрай важливо проводити цей аналіз за ефективною та результативною методикою [1].

Дослідження наукової літератури свідчать про існування великої кількості методичних підходів до аналізу прибутковості господарського суб'єкта. Ця тема розглядається в роботах таких вчених, як, зокрема, М.П. Войнаренко, Н.В. Зятюк, О.Є. Кузьмін, І.О. Школьник. Також Питання прибутковості та рентабельності підприємства висвітлено у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників, серед яких слід відзначити А.Д. Шеремета, А.М. Поддєрьогіна, В.В. Ковальова, М.В. Кобцева, О.В. Короленко, В.П. Савчука, Дж.К. Ван Хорна, Є.Ф. Брігхема, І.О. Бланка, М.Д. Білика, С.Ф. Покропивного, О.С. Філімоненко та багатьох інших [1 – 15].

Прибутковість підприємства є найголовнішим показником що відображає фінансовий стан підприємства, його можливість отримувати позитивний фінансовий результат від здійснення комерційної діяльності, що

полягає в перевищенні отриманого доходу над здійсненими витратами, причому в такому розмірі, який буде достатнім для ефективного та продуктивного подальшого функціонування [1]. Запорукою високого рівня розвитку підприємств є забезпечення загальної ефективності їх роботи. Тому треба чітко розуміти, що ефективність в економіці – це завжди відношення, яке оцінюється зіставленням ефекту (результату) і витрат.

Задовільний рівень ефективності потребує, з одного боку, перевищення кінцевих результатів над витратами на їх досягнення, з іншого – зіставлення одержаних при цьому результатів з результатами аналогічних об'єктів. Отже, хоча абсолютна сума прибутку, отримана підприємством і є дуже важливим показником діяльності, вона не може характеризувати рівень ефективності господарювання, це пов'язано з тим, що абсолютний розмір прибутку характеризує лише одноразовий економічний ефект, тоді як міру цієї ефективності характеризує показник рентабельності [2].

У системі ринкового механізму господарюванню рентабельності належить одне з центральних місць. Особливостями цієї економічної категорії як елемента цього механізму є комплексний характер, різноманітність виконуваних функцій.

Найчастіше рівень рентабельності розглядається як головний оцінний показник з нормою прибутку як основного чинника [3]. Прибуток виражає абсолютний ефект без урахування використаних ресурсів, а рентабельність є одним із головних вартісних показників ефективності виробництва, який характеризує рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу у процесі виробництва. Вона безпосередньо пов'язана з отриманням прибутку, показує ефективність діяльності підприємств різних форм власності та характеризує інтенсивність їх роботи. Це відносний показник, який має властивість порівняння. Рентабельність характеризує ступінь дохідності, вигідності, прибутковості.

Основними цілями аналізу прибутку є:

- перевірка обґрунтованості і напруженості планового прибутку;

- загальна оцінка виконання плану, прогнози, динаміка;
- визначення відхилення фактичного прибутку від передбаченого планом (розрахунком, прогнозом), вивчення динаміки прибутку за низку звітних періодів;
- вивчення впливу на зміну суми прибутку факторів, які водночас є й складовими частинами прибутку;
- визначення суми резервів зростання прибутку і розроблення рекомендацій щодо використання їх у виробництві;
- вивчення основних напрямів розподілу прибутку [14, с. 154].

Основними завданнями аналізу фінансових результатів є:

- дослідження рівня, складу та структури фінансових результатів у динаміці;
- контроль над процесом формування фінансових результатів за видами діяльності;
- оцінка абсолютних і відносних показників формування фінансових результатів від різних видів діяльності;
- виявлення факторів та причин, що справляють вплив на суму чистого фінансового результату, і кількісний вимір їх впливу на результативний показник;
- оцінка ефективності розподілу чистого прибутку підприємства;
- виявлення резервів збільшення суми чистого прибутку і рентабельності;
- оцінка роботи підприємства щодо використання можливостей збільшення прибутку та рентабельності;
- розроблення заходів щодо використання виявлених резервів.

Аналіз фінансових результатів проводиться на підставі стандартних методів:

- горизонтального (або трендового), за якого аналіз фінансових результатів базується на вивченні динаміки окремих його показників у часі.

На основі цього методу аналізу розраховуються темпи росту (приросту) окремих видів прибутку, визначаються загальні тенденції його зміни (або тренда). Горизонтальний аналіз здійснюється шляхом порівняння показників формування, розподілу і використання фінансових результатів звітного періоду з показниками попереднього періоду чи показниками аналогічного періоду минулих років;

– вертикального (або структурного), під час якого аналіз фінансових результатів пов'язаний зі структурним розкладанням агрегованих показників формування, розподілу і використання. У процесі здійснення цього методу аналізу розраховується питома вага або співвідношення окремих структурних складників агрегованого показника;

– порівняльного аналізу фінансових результатів, що базується на зіставленні значень окремих груп аналогічних його показників із плановими чи нормативними даними, середньогалузевими значеннями чи даними підприємств – конкурентів. Це дає змогу підприємству оцінити ступінь відхилення звітних показників від планових (нормативних) та визначити причини цих відхилень, виявлення конкурентної позиції за рівнем господарювання чи в межах конкретного регіонального ринку та виявлення резервів подальшого підвищення ефективності господарської діяльності;

– факторного аналізу фінансових результатів як методики комплексного системного вивчення та виміру впливу факторів на величину результативного показника, а саме прибутку підприємства [14, с. 186].

Для повноцінного аналізу прибутковості підприємства доцільно проводити факторний аналіз чистого прибутку, аби встановити фактори, які мають позитивний та негативний вплив на формування результативного показника найбільшим та найменшим чином. Усі показники, які необхідні для проведення факторного аналізу чистого прибутку, узагальнюються в табл. 1.1.

Для підвищення рівня прибутковості підприємства можуть упроваджувати заходи в такому порядку: – організаційні (вдосконалення

виробничої структури, вдосконалення організаційної структури управління, диверсифікація виробництва, реструктуризація виробництва тощо); – техніко-технологічні (оновлення техніко-технологічної бази, переозброєння виробництва, вдосконалення виробів, що виробляються); – економічні важелі

Таблиця 1.1 – Показники рентабельності підприємства (систематизовано за даними [3 – 8])

Показник	Метод розрахунку	Характеристика
Рентабельність видів діяльності та витрат виробництва		
Рентабельність операційної діяльності	$P_{оп} = \frac{\text{ФРОД}}{С+ФВ+ВЗ+ІОВ} \times 100\%$	Показує те, скільки отримано прибутку від операційної діяльності з однієї гривні операційних витрат.
Рентабельність звичайної діяльності	$P_{зв} = \frac{\text{ФРЗДОп}}{С+АВ+ВЗ+ІОВ+ФВ+ВК+ІВ} \times 100\%$	Показує те, скільки отримано прибутку від звичайної діяльності на одну гривню звичайних витрат.
Рентабельність господарської діяльності	$P_{госп} = \frac{\text{ЧП}}{С+АВ+ВЗ+ІОВ+ФВ+ВК+ІВ} \times 100\%$	Показує те, скільки отримано прибутку від господарської діяльності з однієї гривні загальних витрат.
Рентабельність виробничих витрат	Валовий прибуток / собівартість реалізованої продукції	Показує те, скільки отримано прибутку з кожної гривні, витраченої на виробництво і реалізацію продукції.
Коефіцієнт загальної рентабельності	Валовий прибуток / чистий дохід	Показує розмір чистого прибутку з однієї гривні чистого доходу від реалізації продукції.
Рентабельність продажу		
Рентабельність продажів	Чистий прибуток / чистий дохід від реалізації	Показує, яку величину операційного прибутку одержує підприємство з кожної гривні проданої продукції.
Рентабельність реалізованої продукції	Чистий дохід / собівартість реалізованої продукції	Характеризує прибутковість господарської діяльності підприємства від основної діяльності.
Рентабельність капіталу та його складових		
Рентабельність сукупних активів	Чистий прибуток / сукупні активи	Характеризує ефективність використання усіх активів підприємства.
Рентабельність виробничих активів	Чистий прибуток / середньорічна вартість основних виробничих засобів і матеріальних оборотних коштів	Показує рівень прибутковості основних і оборотних виробничих активів.
Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / власний капітал	Показує, яка віддача (норма прибутку) на вкладений власний капітал. Максимізація цього показника – головне завдання управління підприємством.
Рентабельність залученого капіталу	Чистий прибуток / залучений капітал	Показує величину прибутку, яка припадає на одну гривню залученого капіталу.

та стимули (вдосконалення тарифної системи, форми і системи оплати праці, прискорення оборотності оборотних коштів тощо) [11, с. 311].

Показник рентабельності характеризує ефективність роботи підприємства загалом, прибутковість різних напрямів діяльності, окупність витрат та проводить просторово-часове зіставлення [4]. Показники рентабельності підприємства доцільно об'єднати у такі групи: рентабельність видів діяльності та витрат виробництва; рентабельність продажу; рентабельність капіталу та його складових. Оцінивши рентабельність підприємства за усіма вищеперерахованими показниками, можна зробити висновок про ефективність його діяльності, визначити слабкі та сильні сторони, мінімізувати витрати на найменш прибуткові частини діяльності, знайти ефективні шляхи розвитку та зростання господарського суб'єкта.

Фінальним етапом аналізу прибутковості підприємства є визначення шляхів підвищення прибутку та рентабельності. Такого зростання можна досягати за рахунок збільшення обсягу продукції, що випускається та реалізується, залучення інвестицій для розвитку підприємства, використання інновацій у процесі виробничої діяльності. Отже, можна зробити висновок, що аналіз прибутковості підприємства можна проводити в три етапи: проаналізувати прибуток підприємства як абсолютного показника прибутковості; провести аналіз міри ефективності діяльності суб'єкта господарювання, тобто дослідити показники рентабельності; на основі досліджень виявити можливі резерви та шляхи збільшення прибутковості підприємства.

Для успішного розвитку будь-якого підприємства необхідно приділяти увагу таким якісним показникам, як прибуток і рентабельність. Велике значення для забезпечення умов невинного зростання прибутку і рентабельності має якість їх планування. Як на стадії планування прибутку, так і в процесі повсякденного контролю над виконанням плану прибутку важливим є виявлення зайвих для підприємства запасів товарно-матеріальних ресурсів у вигляді непрацюючого устаткування, машин, приладів,

понаднормативних запасів сировини, матеріалів, інструменту й інших цінностей. Фінансові ресурси, вкладені в такі активи, уповільнюють обіговість коштів підприємства і, відповідно, знижують рентабельність виробництва. Таким чином, підприємства повинні активно шукати всі можливі шляхи вдосконалення виробництва, підвищення конкурентоспроможності власної продукції, що повинно сприяти зростанню прибутку та рентабельності підприємства.

1.2. Методичні підходи до аналізу ліквідності та платоспроможності

На сьогодні ліквідність та платоспроможність підприємства є одними із найважливіших показників, які характеризують його фінансовий стан. Це пояснюється тим, що за сучасних умов є неможливим ставити конкретні цілі, аналізувати фінансові результати, виявляти відхилення від запланованих показників без управління ліквідністю і платоспроможністю суб'єкта господарювання щодо розміщених фінансових ресурсів, які в короткі строки мають перетворитися у гроші для забезпечення безперервного фінансування виробничих процесів [16]. Методика аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства є об'єктом ретельної уваги багатьох науковців, як вітчизняних, так і закордонних. Вагомий внесок у дослідження теоретичних аспектів оцінки цих компонентів фінансового стану зробили такі вітчизняні вчені, як: Г. Ф. Азаренков, О. Я. Базилінська, І. А. Бержанір, Л. І. Бровко, Ю. С. Гришко, С. В. Дорогань-Тютюнник, Ю. Ю. Дьякова, Г. А. Іващенко, В. С. Клименко, О. В. Люта, О. В. Майборода, Т. О. Моруга, О. О. Олійник, І. П. Отенко, Л. О. Писаренко, Н. Г. Пігуль, С. М. Роговий, Н. Б. Теницька, Г. М. Терен, Ю. М. Тютюнник, С. М. Халатур, Р. А. Чемчикаленко та багато інших.

Одними із найважливіших характеристик фінансового здоров'я будь-якого суб'єкта господарювання є його платоспроможність та ліквідність. Опрацювання значної кількості доробків вітчизняних науковців, дало можливість визначити найбільш точні визначення цих понять. Отже, під платоспроможністю підприємства варто розуміти його здатність своєчасно та в повному обсязі погашати взяті на себе короткострокові зобов'язання [17, с. 111]. В свою чергу, ліквідність підприємства являє собою його здатність покривати зобов'язання активами, строк перетворення яких у грошову форму відповідає строку погашення зобов'язань [18, с. 283].

Основною метою аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства є одержання найбільш інформативних параметрів, що відображають об'єктивну картину його фінансового стану щодо змін, які відбуваються в структурі активів і пасивів [19, с. 36].

Метою аналізу ліквідності та платоспроможності суб'єкта господарювання є не лише оцінка ліквідності його активів і джерел їхнього формування, а й те, щоб на основі цього аналізу розробити заходи, які уможливають покращення цих показників. Безпосередньо аналіз ліквідності балансу підприємства дозволяє виявити сильні та слабкі сторони в його фінансово-економічній діяльності та демонструє можливі напрямки для удосконалення фінансового стану підприємства загалом [20, с. 44].

Завданнями аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства є:

- оцінка ступеня спроможності своєчасно і в повному обсязі виконувати платіжні зобов'язання;
- визначення тенденцій змін та закономірностей розвитку показників ліквідності і платоспроможності;
- виявлення ситуації неплатоспроможності або запобігання можливості виникнення такої ситуації;
- дослідження існуючих факторів, що впливають на збалансованість та синхронність грошових потоків для забезпечення ліквідності та платоспроможності;

– визначення резервів щодо підвищення ефективності використання оборотних активів в процесі здійснення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності та ін. [21, с. 16].

Основні функції аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства систематизовані на рис. 1.1.

Опрацювання наукової літератури дозволили зробити висновок, що на сьогодні не сформовано єдиного методичного підходу для аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства. Більшість вчених пропонують проводити дослідження в двох напрямках: аналізі ліквідності безпосередньо балансу підприємства і розрахунку певної кількості відносних показників. Чемчикаленко Р. А., Майборода О. В. і Дьякова Ю. Ю. зазначають, що для оцінки міри ліквідності підприємства зазвичай використовуються наступні три методичні підходи:

1) розрахунок абсолютних показників (зокрема, наявного обсягу власного оборотного капіталу – ВОК);

2) агрегатний підхід (коли порівнюються між собою активи, згруповані в чотири групи за часом їх перетворення в грошову форму (А1–А4), з чотирма групами пасивів, згрупованими за терміновістю їх погашення (П1–П4));

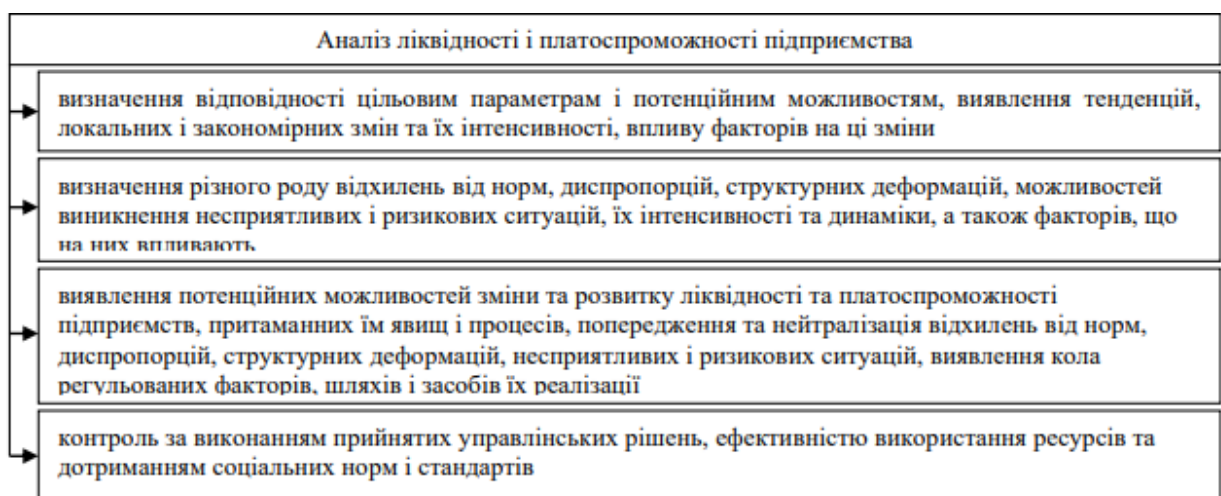

Рисунок 1.1 – Функції аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства (сформовано на основі [22, с. 58])

3) коефіцієнтний підхід, зокрема з використанням комплексних (інтегральних) показників [23, с. 644].

Терен Г. М. в своїй публікації запропонував методику діагностування трьох видів ліквідності, а саме: ліквідності активів, ліквідності балансу та ліквідності підприємства (рис. 1.2) [24, с. 38]. Ми назвали його трирівневий підхід до аналізу ліквідності та платоспроможності, він охоплює аналіз ліквідності активів, аналіз ліквідності балансу а аналіз ліквідності підприємства.

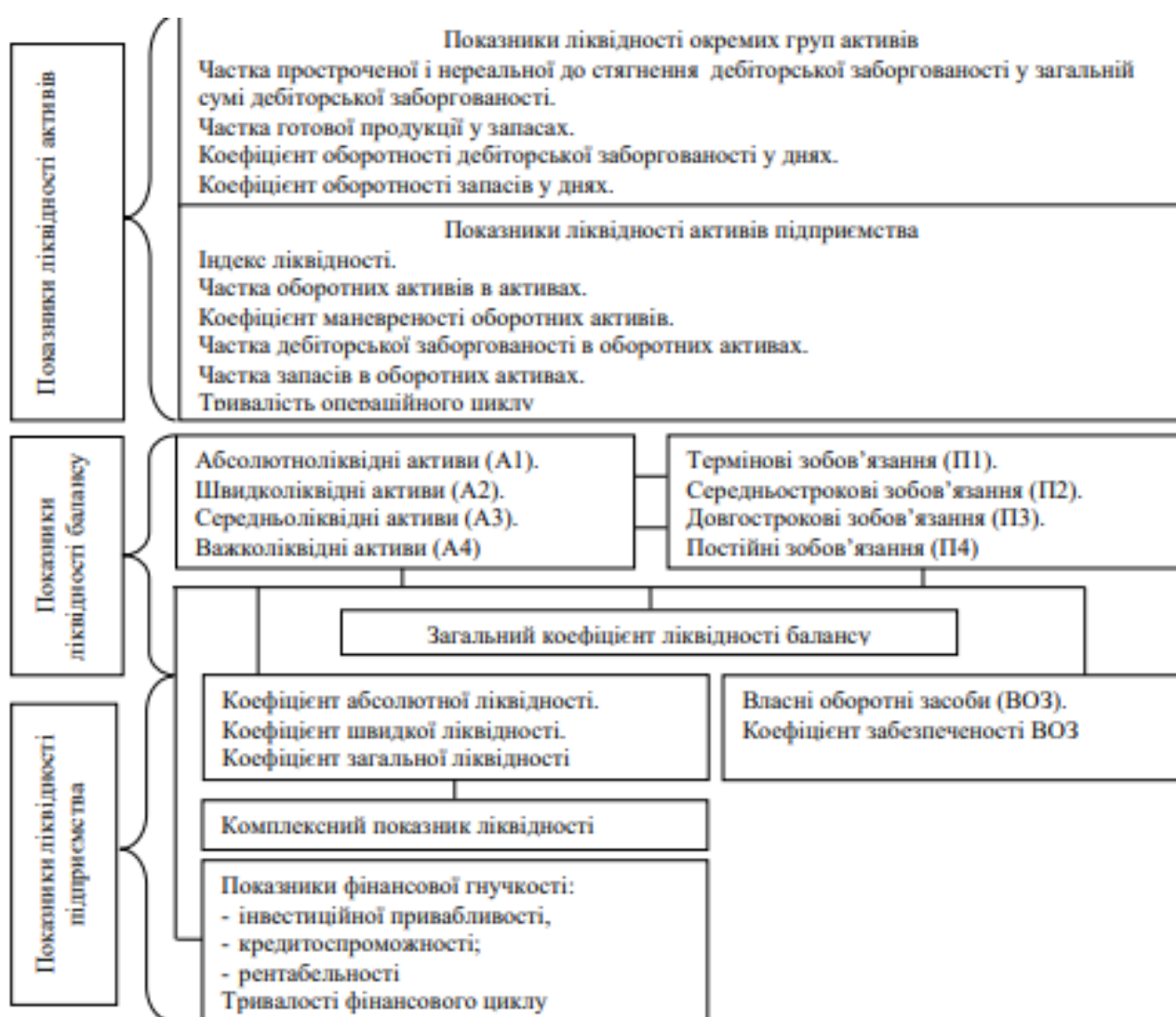

Рисунок 1.2 – Трирівневий підхід до аналізу ліквідності та платоспроможності

З метою оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства застосовуються система відносних показників. «Класичними» коефіцієнтами ліквідності можна вважати наступні три показники:

- коефіцієнт абсолютної (миттєвої) ліквідності (Кал);
- коефіцієнт швидкої (проміжної, суворої) ліквідності, або коефіцієнт кислотного тесту (Кшл);
- коефіцієнт поточної ліквідності (Кп) (коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт покриття, коефіцієнт загальної платоспроможності) [28, с. 170].

Таким чином, аналіз ліквідності та платоспроможності являє собою методику, яка полягає: у групуванні активів і пасивів за ступенем ліквідності та термінами погашення зобов'язань, відповідно; таке групування надає змогу оцінити ліквідність балансу; у розрахунку окремих показників структури балансу з метою визначення ліквідності окремих груп активів; у розрахунку коефіцієнтів ліквідності та деяких абсолютних показників, що характеризують платоспроможність підприємства.

1.3. Оцінка ліквідності та доходності як індикаторів забезпечення фінансової стійкості підприємства

Фінансова стійкість підприємства формується в процесі всієї виробничо-господарської діяльності і є головним компонентом загальної стійкості підприємства. Особливого значення при цьому набуває своєчасна та об'єктивна оцінка ліквідності підприємства та його доходності, оскільки жодний власник не повинен нехтувати потенційними можливостями підвищення фінансової стійкості своєї компанії. За останні роки питання аналізу ліквідності та доходності підприємства знайшли своє відображення у роботах зарубіжних вчених – Кизима Н. А., Лю Ли, Хелферта Е., Де Ковни Ш., Такки К., Роуза П. С., Уайтинга Д. П. В наукових колах України

дослідження цієї проблеми нашли своє місце в роботах Крейніної М. Н., Лапішко М. Л., Поддєрьогіна А. М.

Основними завданнями такого аналізу виступають – оцінка господарської ситуації; виявлення факторів і причин досягнутого стану; підготовка і обґрунтування майбутніх рішень; викриття і мобілізація резервів забезпечення фінансової стійкості.

Ліквідність можна розглядати: а) як час, необхідний для продажу активу; б) як суму, одержану від продажу активу. Важливо, що ці аспекти тісно пов'язані між собою, оскільки можна продати актив дуже швидко за короткий час, але із значною знижкою в ціні. Відмітимо також, що суттєвою ознакою ліквідності є формальне перевищення (у вартісній оцінці) оборотних активів над короткостроковими пасивами. Чим більше це перевищення, тим сприятливіший фінансовий стан підприємства. Водночас варто уникати ситуації збереження залишків коштів та інших резервів високоліквідних активів на довгий термін поза виробничим процесом, бо це призводить до зниження рентабельності виробництва. Про погіршення можливостей ліквідності компанії свідчить збільшення іммобілізації власних активів, що виявляється в появі неліквідів, простроченої дебіторської заборгованості тощо.

Зазначимо, що завжди необхідно пам'ятати, що на практиці фактичні значення коефіцієнтів ліквідності бувають значно нижчими, і за цими показниками не можна робити відразу негативні висновки щодо можливості підприємства негайно погасити свої борги, бо малоімовірно, що усі кредитори підприємства водночас пред'явили свої боргові вимоги.

При використанні показників ліквідності у межах оцінки фінансової стійкості підприємства не варто нехтувати й іншими доволі суттєвими чинниками. По-перше, розрахунок показників ліквідності базується на даних фінансової звітності, що відбиває результати обліку станом на звітну дату. Тобто при обчисленні цих показників враховується не справжній рівень фінансової ліквідності підприємства, а орієнтований на минулі дані. По-

друге, показник ліквідності не відбиває “платіжної моралі” підприємства та ставлення до власності на майно (наприклад, заставлене майно). Окрім цього, не враховуються резерви ліквідності у формі не використаних кредитних ліній або овердрафту. Та й сама інтерпретація цього показника не видається дуже простою справою: при надто низьких показниках існує ризик неліквідності, при надто високих – незадовільним стає рівень менеджменту оборотних активів.

Для обґрунтованих висновків про рівень ліквідності підприємства, який безпосередньо впливає на фінансову стійкість, необхідно брати до уваги наступні фактори:

- *характер діяльності підприємства*. Так, у підприємств промисловості великі залишки запасів і малі грошових коштів;
- *стан запасів*. У підприємства може бути надлишок або нестача запасів, порівняно з величиною, необхідною для безперебійної діяльності;
- *умови розрахунків з дебіторами*. Надходження дебіторської заборгованості через короткі проміжки часу після купівлі товарів призводить до невеликої їх частки в складі оборотних активів підприємства, і, навпаки;
- *стан дебіторської заборгованості*: наявність чи відсутність в її складі прострочених та безнадійних боргів.

Дохідність підприємства характеризується обсягами доходів від реалізації продукції, товарів, робіт та послуг та темпом їх росту; спроможністю формувати прибуток на всіх рівнях покриття витрат; стабільністю показників прибутковості (рентабельності) з точки зору їх позитивного рівня, тобто відсутності збитків; позитивною динамікою зростання власного капіталу підприємства за рахунок зростання нерозподіленого прибутку у складі першого розділу пасиву балансу; перевищенням темпу росту виручки від реалізації продукції над темпом росту активів та іншими індикаторами. Якщо ми звернемо увагу на ці чинники, то побачимо, що в них закладено складові, які використовуються при оцінці ліквідності балансу та платоспроможності підприємства, тому

вважаємо, що між ліквідністю, дохідністю та фінансовою стійкістю існує прямий зв'язок.

Так, наприклад, механізм розрахунку «робочого капіталу» (рис. 1.3) [29, с. 89 – 90], який використовується і при оцінюванні ліквідності, і при оцінюванні фінансової стійкості, включає такий елемент, як власний капітал (підсумок першого розділу пасиву балансу), в якому міститься нерозподілений прибуток, що є абсолютним критерієм спроможності підприємства формувати чистий прибуток, які власний інвестиційний ресурс підприємства. Так само зв'язок між ліквідністю, дохідністю та фінансовою стійкістю простежується при інтегральному підході оцінювання фінансової стійкості підприємства (рис. 1.4).

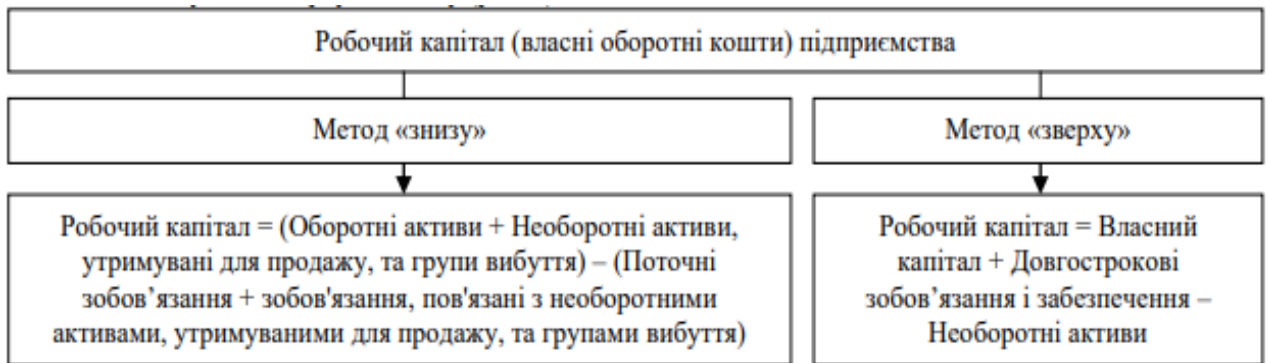

Рисунок 1.3 – Механізм розрахунку «робочого капіталу»

Методи та способи прогнозування фінансової стійкості мають бути достатньо динамічними для того, щоб своєчасно взяти до уваги всі зміни, що відбуваються у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства. Результатом фінансового прогнозування є розробка трьох основних документів: прогнозу звіту про прибутки та збитки; прогнозу руху грошових коштів (баланс грошових потоків) та прогнозу балансу активів та пасивів підприємства. Наведені джерела є інформаційною базою для розрахунку прогнозних показників фінансового стану підприємства [32, с. 64-69].

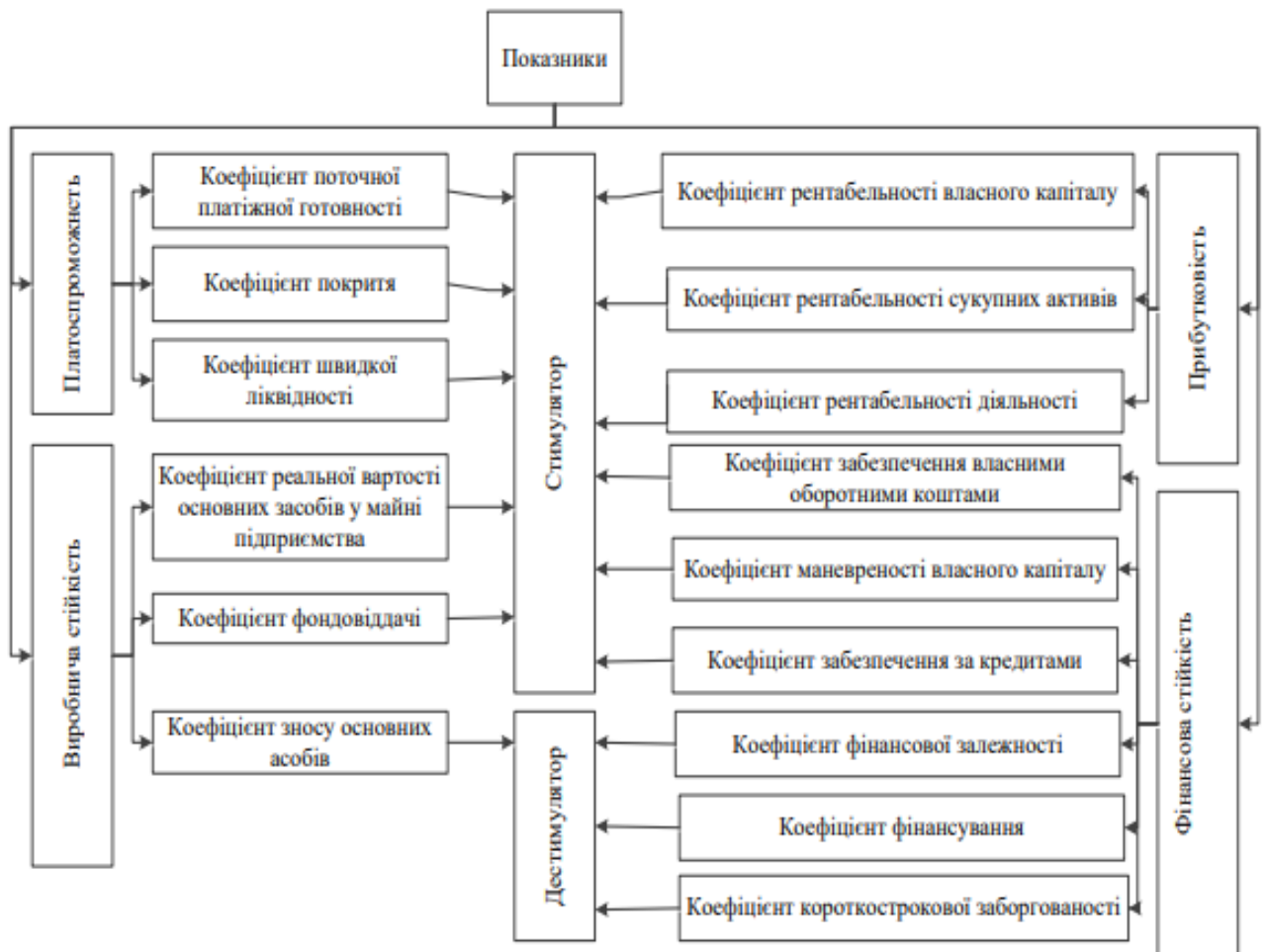

Рисунок 1.4 – Механізм інтегрального оцінювання фінансової стійкості підприємства

В умовах війни та кризової фінансово-економічної ситуації в Україні, яка пов'язана не лише з воєнними діями, а і з зовнішніми глобальними викликами, підприємствам необхідно вжити усіх можливих заходів щодо стабілізації фінансово-господарської діяльності.

З цією метою доцільно рекомендувати [25 – 34]:

- проводити постійний моніторинг та оперативний аналіз показників фінансового стану підприємства з урахуванням галузевих особливостей;
- удосконалити та стабілізувати фінансове та податкове законодавство;
- надати можливість використання пільгових кредитів для підприємств промислового сектору економіки;

- удосконалювати інформаційно-методичне забезпечення аналізу та форми фінансової звітності, що дозволить підвищити аналітичні можливості та реальність оцінки майна;

- використовувати не тільки ретроспективний, а й перспективний аналіз фінансового стану на основі проєктованих (прогнозованих) форм фінансової звітності.

Застосування запропонованого підходу й системи оцінних показників фінансової стійкості дозволить, виходячи з цілей та завдань аналізу, вибирати, підготувати й оцінити наявну інформацію, обґрунтовувати застосування обліково-аналітичних процедур і способів аналізу, проводити порівняльну оцінку рівня фінансової незалежності підприємств. Усе це певною мірою буде сприяти раціональній побудові функціональної системи взаємозв'язків із проведення аналізу, підвищенню його якості й ефективності.

Висновки до розділу 1

В ринкових умовах прибуток складає основу економічного розвитку будь-якого господарського суб'єкта незалежно від сфери його діяльності. Зростання прибутку створює фінансову базу для розширеного відтворення, вирішення соціальних та матеріальних потреб трудового колективу і, як наслідок, є основою розвитку ринкової економіки. Якісний аналіз прибутковості підприємства дає змогу знайти найбільш витратні та збиткові осередки у діяльності підприємства, а також найбільш прибуткові види діяльності та можливі шляхи розвитку та удосконалення.

Для успішного розвитку будь-якого підприємства необхідно приділяти увагу таким якісним показникам, як прибуток і рентабельність. Велике значення для забезпечення умов невинного зростання прибутку і рентабельності має якість їх планування. Як на стадії планування прибутку, так і в процесі повсякденного контролю над виконанням плану прибутку

важливим є виявлення зайвих для підприємства запасів товарно-матеріальних ресурсів у вигляді непрацюючого устаткування, машин, приладів, понаднормативних запасів сировини, матеріалів, інструменту й інших цінностей. Фінансові ресурси, вкладені в такі активи, уповільнюють обіговість коштів підприємства і, відповідно, знижують рентабельність виробництва. Таким чином, підприємства повинні активно шукати всі можливі шляхи вдосконалення виробництва, підвищення конкурентоспроможності власної продукції, що повинно сприяти зростанню прибутку та рентабельності підприємства.

На сьогодні ліквідність та платоспроможність підприємства є одними із найважливіших показників, які характеризують його фінансовий стан. Це пояснюється тим, що за сучасних умов є неможливим ставити конкретні цілі, аналізувати фінансові результати, виявляти відхилення від запланованих показників без управління ліквідністю і платоспроможністю суб'єкта господарювання щодо розміщених фінансових ресурсів, які в короткі строки мають перетворитися у гроші для забезпечення безперервного фінансування виробничих процесів.

Аналіз ліквідності та платоспроможності являє собою методику, яка полягає: у групуванні активів і пасивів за ступенем ліквідності та термінами погашення зобов'язань, відповідно; таке групування надає змогу оцінити ліквідність балансу; у розрахунку окремих показників структури балансу з метою визначення ліквідності окремих груп активів; у розрахунку коефіцієнтів ліквідності та деяких абсолютних показників, що характеризують платоспроможність підприємства.

Фінансова стійкість підприємства формується в процесі всієї виробничо-господарської діяльності і є головним компонентом загальної стійкості підприємства. Особливого значення при цьому набуває своєчасна та об'єктивна оцінка ліквідності підприємства та його дохідності, оскільки жодний власник не повинен нехтувати потенційними можливостями підвищення фінансової стійкості своєї компанії.

В умовах війни та кризової фінансово-економічної ситуації в Україні, яка пов'язана не лише з воєнними діями, а і з зовнішніми глобальними викликами, підприємствам необхідно взяти усіх можливих заходів щодо стабілізації фінансово-господарської діяльності.

З цією метою доцільно рекомендувати:

- проводити постійний моніторинг та оперативний аналіз показників фінансового стану підприємства з урахуванням галузевих особливостей;
- удосконалювати та стабілізувати фінансове та податкове законодавство;
- надати можливість використання пільгових кредитів для підприємств промислового сектору економіки;
- удосконалювати інформаційно-методичне забезпечення аналізу та форми фінансової звітності, що дозволить підвищити аналітичні можливості та реальність оцінки майна;
- використовувати не тільки ретроспективний, а й перспективний аналіз фінансового стану на основі проєктованих (прогнозованих) форм фінансової звітності.

Застосування запропонованого підходу й системи оцінних показників фінансової стійкості дозволить, виходячи з цілей та завдань аналізу, вибирати, підготувати й оцінити наявну інформацію, обґрунтовувати застосування обліково-аналітичних процедур і способів аналізу, проводити порівняльну оцінку рівня фінансової незалежності підприємств. Усе це певною мірою буде сприяти раціональній побудові функціональної системи взаємозв'язків із проведенням аналізу, підвищенню його якості й ефективності.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ДОХІДНОСТІ (ПРИБУТКОВОСТІ) ТА ЛІКВІДНОСТІ ПрАТ «ЗАПОРІЖСКЛОФЛЮС»

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства ПрАТ «Запоріжсклофлюс»

Підприємство ПрАТ «Запоріжсклофлюс» є найбільшим і єдиним виробником силікату натрію (брили) в Україні, одним з найбільших світових виробників зварювальних плавлених флюсів, а також виробником посуду з пресованого безбарвного скла. З силікату натрію власного виробництва підприємство виробляє і реалізує рідке скло, як наливом, так і фасоване. Підприємство веде свою історію з 1947 року. Завод розташований на лівому березі річки Дніпро близько до річкового порту, вантажної залізничної станції і автомагістралі м. Запоріжжя [35].

У 1944 р. Постановою народних комісарів УРСР та ЦК КПБУ від 11.11.1944 р. №1207 у м. Запоріжжі розпочали будівництво скляного заводу, завданням якого було забезпечувати листовим склом зруйноване війною народне господарство. 5 серпня 1947 р. Запорізький скляний завод було введено в експлуатацію. З 1949 р. було організовано виробництво силікату натрію. У 1951 р. введено в дію цех виробництва зварювальних флюсів загального призначення. З 1955 р. підприємство переорієнтується з випуску листового скла на виробництво скляних розсіювачів для машинобудування та біологічних чашок «Петрі». У 1976 році здійснено масштабну реконструкцію підприємства, яка дозволила збільшити асортимент та поліпшити якість флюсів зварювальних плавлених. З 1992 р. запущено виробництво скляного посуду, організовано виробництво силікату натрію розчинного; з 2014 р. організовано виробництво скла натрієвого рідкого. З 2016 р. ПрАТ «Запоріжсклофлюс» відновлює виробництво виробів з пресованого безбарвного скла.

В цей період в асортименті продукції підприємства нараховується понад 40 видів склянок, сільнички, салатники, попільниці, чашки «Петрі» лабораторні. У 2022 р. попри війну в Україні, яку розв'язала РФ, на підприємстві освоєно промислове виробництво спеціальних плавлених продуктів-шлаків для використання в шихті при виробництві керамічних флюсів, порошкового дроту та інших зварювальних матеріалів.

Основний вид продукції підприємства – зварювальний флюс – це гранульований порошок з розміром зерен від 0,2 до 4 мм, призначений для здійснення зварювальних процесів. У процесі зварювання гранули плавляться і виділяють газ, а потім при охолодженні утворюють кірку з шлаку. Зварювальні флюси класифікуються за технологією виробництва, хімічним складом, призначенням і іншим характеристикам. Підприємство ПрАТ «Запоріжсклофлюс» виробляє плавлені зварювальні флюси, виготовлені методом подвійного рафінування розплаву і використання мінеральних відходів зварювального виробництва. Новий спосіб варіння флюсів дозволив поліпшити зварювально-технологічні властивості флюсів, знизити потребу в природній сировині, а також вирішує проблему навколишнього середовища.

Рисунок 2.1 – Загальний вигляд зварювального плавленого флюсу

На підприємстві діють два основні цехи: флюсоваренний, що складається з відділення з випуску флюсу і відділення по випуску силікату натрію, і цех світлотехнічного скла. Допоміжні цехи - цех природоохоронних об'єктів, транспортний, ремонтно-механічний.

В останні роки відзначається стійка тенденція зростання обсягів виробленої продукції і поліпшення економічних показників діяльності підприємства. Цьому в чималому ступені сприяє висока кваліфікація і досвід інженерів і робітників заводу, розробка в тісній співпраці з Інститутом електрозварювання ім. Є.О. ПАТОНА і впровадження прогресивних методів виробництва, інтенсифікація та автоматизація виробничих процесів, використання сучасних інноваційних механізмів фінансування (завод є учасником технопарку “Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона” Національної Академії Наук України), вдосконалення структури управління.

Завод має унікальне обладнання для виробництва зварювальних флюсів новим способом – методом подвійного рафінування розплаву. Цей найбільш прогресивний спосіб варіння флюсів, захищений патентами, істотно поліпшив зварювально-технологічні властивості флюсів при збереженні сприятливого співвідношення якості до ціни.

Останні роки підприємство стабільно нарощує обсяги виробництва, скорочує енергоємність продукції, постійно проводиться модернізація виробництва, розробляються і впроваджуються нові технологічні процеси і види продукції (рис. 2.2). На газополум'яній флюсовареній печі щорічно виплавляється до 12 тисяч тонн зварювальних флюсів високої якості більше 20-ти найменувань. Електропеч, що працює в парі з газополум'яною піччю (за методом дуплекс-процесу), призначена для виробництва нових марок флюсів та підвищення якості випущених раніше (флюси з низьким вмістом фосфору і сірки). Зварювальні флюси виробництва ПрАТ «Запоріжсклофлюс» стабільно користуються великим попитом як на ринку України, так і за її межами. У цеху працює дві печі з виробництва силікату натрію. Це дає можливість одночасно випускати продукцію двох різних модулів від 1,8 до

3,5, що дуже зручно для споживачів. У 2001 році освоєно випуск силікату натрію з модулем 2.0, якого раніше на Україні не виробляли. На нього розроблені і затверджені нові технічні умови. Виробництво силікату натрію в 2001 році в порівнянні з 2000 роком зросло в 2 рази. Після проведення реконструкції вузла грануляції силікату в 2002 році, продуктивність збільшилася ще на 20%. Скло рідке натрієве виробляється з 2014 року. Модуль 1,5-3,6 щільність від 1,30 до 1,50.

Рисунок 2.2 – Обладнання з виробництва зварювальних флюсів методом подвійного рафінування розплаву

В останні кілька років на підприємстві освоєно близько 30 видів нової продукції, які випускаються за технологіями, що базуються на нових розробках, заявлених на патент та мають «ноу-хау», які перевершують найкращі вітчизняні та деякі зарубіжні аналоги, впроваджені нові ресурсозберігаючі та енергозберігаючі технології, постійно ведеться робота

над поліпшенням якості і вдосконаленням технології виробництва продукції, яка вже випускається, що значно підвищило її конкурентоспроможність.

ПрАТ «Запоріжсклофлюс» приділяє належну увагу охороні навколишнього середовища. На підприємстві проводяться оновлення основних засобів, виконуються ремонти газоочисних споруд та технологічного обладнання, виконуються природоохоронні заходи що дозволяє створювати сприятливу обстановку на території підприємства та його санітарно-захисній зоні - знизити кількість викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, скидів стічних вод у каналізаційну мережу, забезпечити належне поводження з відходами. Щорічно на підприємстві проводяться заходи з озеленення території підприємства та його санітарно-захисної зони, висаджуються дерева та чагарники, розбиваються клумби та газони, проводиться ліквідація карантинних рослин.

У 2020 р. на ПрАТ «Запоріжсклофлюс» була впроваджена інтегрована система менеджменту (ІСМ) та система екологічного менеджменту (СЕМ) згідно міжнародного стандарту ISO 14001:2015. На ПрАТ «Запоріжсклофлюс» особлива увага приділяється контролю якості сировини та матеріалів, що надходять, і продукції, що відвантажується, дотримання встановлених технологій на всіх ділянках виробництва. З метою збереження провідних позицій на ринку, та підвищення конкурентоспроможності, на підприємстві, як зазначалось, розроблена і впроваджена Система менеджменту якості у відповідності з новою версією ISO 9001:2015 на розробку, виробництво та збут зварювальних флюсів, силікату натрію розчинного, скла натрієвого рідкого, посуду зі скла та розсіювачів скляних. Сертифікація проведена відповідно до затвердженої у TUV NORD CERT методики аудитування та сертифікації. Вся продукція, що випускається ПрАТ «Запоріжсклофлюс», сертифікована.

ПрАТ «Запоріжсклофлюс» пов'язують міцні ділові відносини з споживачами з багатьох країн світу. Найбільш великими країнами-споживачами є Італія, Нігерія, Англія, Німеччина, Казахстан, Болгарія,

Грузія, Латвія, Узбекистан. Завод пропонує на експорт всі види своєї продукції: зварювальні флюси, силікати натрію з різними модулями, посуду сортову з пресованого скла, чашки Петрі. Основним експортним продуктом завжди були зварювальні флюси. В останні два роки 2020 – 2022 рр., завдяки інтенсивній маркетинговій політиці, відбулося також істотне збільшення частки експорту у виробництві скловиробів і особливо силікату натрію [35].

2.2. Аналіз фінансових результатів ПрАТ та прибутків «Запоріжсклофлюс» як індикаторів фінансової стійкості підприємства

Для розвитку та ефективності виробництва підприємств велике значення надають реалізації продукції та одержання фінансового результату саме від операційної діяльності. Процес реалізації продукції є одним із найважливішим в його діяльності, так як отримані кошти з обороту підприємства дозволяють відшкодувати витрати і сплатити податки до бюджету, повернути банкам отримані кредити, розрахуватися з постачальниками, кредиторами та з робітниками. Звіт про фінансовий результат показує, як добре організація справлялася з керуванням фінансів в минулому періоді [36].

Фінансовий результат діяльності визначає стан підприємства як і на сьогодні так і прогнозує його можливості в перспективі, тому необхідним є детальний та кваліфікований підходи до формування його складових частин, а саме доходів та витрат, детально вивчати та аналізувати чинники, під впливом яких формується фінансовий результат, досліджувати динаміку, тенденції, резерви, що впливають на ефективність діяльності підприємства.

Аналіз фінансових результатів ПрАТ «Запоріжсклофлюс» проведемо на підставі використання прийомів горизонтального та вертикального аналізу та представимо в табл. 2.1 – 2.2.

Таблиця 2.1 – Аналіз складу, структури та динаміки фінансових результатів ПрАТ «ЗАПОРІЖСКЛОФЛЮС» у 2019 – 2020 рр.

Стаття	Код рядка	Абсолютні величини		Питома вага статей у чистому доході від реалізації		Відхилення		
		за попередній період	За звітний період	за попередній період	за звітний період	в абсолютних величинах	в структурі	темпи росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	375038	376398	100,0	100,0	1360	0,0	100,4
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(296595)	(277914)	-79,1	-73,8	18681	5,3	93,7
Валовий: прибуток	2090	78443	98484	20,9	26,2	20041	5,3	125,5
Інші операційні доходи	2120	11225	31680	3,0	8,4	20455	5,4	282,2
Адміністративні витрати	2130	(16177)	(20948)	-4,3	-5,6	-4771	-1,3	129,5
Витрати на збут	2150	(32355)	(25602)	-8,6	-6,8	6753	1,8	79,1
Інші операційні витрати	2180	(24999)	(38727)	-6,7	-10,3	-13728	-3,6	154,9
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	16137	44887	4,3	11,9	28750	7,6	278,2
Інші фінансові доходи	2220	74	69	0,0	0,0	-5	0,0	93,2
Фінансові витрати	2250	(623)	(676)	-0,2	-0,2	-53	0,0	108,5
Інші витрати	2270	(5)	(153)	0,0	0,0	-148	0,0	3 060,0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	15583	44127	4,2	11,7	28544	7,5	283,2
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(2863)	(8071)	-0,8	-2,1	-5208	-1,3	281,9
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	12720	36056	3,4	9,6	23336	6,2	283,5

Дохід від реалізації продукції у 2019 р. склав 375038 тис.грн., у 2020 р. – 376398 тис.грн., тобто обсяг доходів практично не змінився впродовж досліджуваного періоду; темп росту доходу складає 100,4%.

Позитивним є то, що темп росту собівартості реалізованої продукції нижче за темп росту доходу від реалізації продукції, він складає 93,7%. Це означає, що у 2020 р. обсяг валового прибутку більший за 2019 р. Так, валовий прибуток у 2019 р. складає 78443 тис.грн., а у 2020 р. – 98484 тис.грн., темп росту 125,5%. Можна констатувати, що на рівні валового прибутку підприємство у 2020 р. має можливість покривати всі витрати, що входять до складу собівартості реалізованої продукції та формувати валовий прибуток, питома вага якого в доході від реалізації продукції складає 26,4% проти 20,9% у 2019 р.

Темп росту адміністративних витрат складає 129,5%, що негативно позначиться на операційному прибутку. Темп росту витрат на збут складає 79,1%, що позитивно позначиться на операційному прибутку. Інші операційні витрати у 2020 р. склали 38727 тис.грн., що на 13728 тис.грн. більше за витрати у 2019 р., темп росту витрат склав 154,9%. Фінансовий результат від операційної діяльності у 2020 р. склав 448877 тис.грн. проти 16137 тис.грн. у 2019 р.; така тенденція є позитивною, а темп росту операційного прибутку становить 278,2% (або 2,8 разів). Можемо констатувати, що у 2020 р. підприємство є спроможним до формування прибутку від операційної діяльності (основний вид діяльності підприємства), який у 2,8 разів перевищує операційний прибуток 2019 р. Тобто у 2020 р. у підприємства ПрАТ «Запоріжсклофлюс» фінансові можливості для формування чистого прибутку значно вище і як результат – підвищується фінансова стійкість підприємства за структурою капіталу. Фінансові витрати впродовж 2019 – 2020 рр. практично не змінились і складають 623 тис.грн. у 2019 р. і 676 тис.грн. у 2020 р., тобто вони не здійснюють суттєвого впливу на чистий прибуток. Фінансовий результат до оподаткування у 2020 р. склав 441277 тис.грн., а фінансовий результат до оподаткування у 2019 р. – 15583

тис.грн., темп росту фінансового результату до оподаткування становить 283,2%, тобто практично такий, як темп росту операційного прибутку. Можна підсумувати, що витрати від фінансової та інвестиційної діяльності практично не впливають на фінансовий результат до оподаткування. Суттєво зросли витрати з податку на прибуток. Так, у 2019 р. вони становили 2863 тис.грн., а у 2020 р. – вже 8071 тис.грн. Це може бути результатом підняття цін на готову продукцію підприємства і рахунок чого підприємство зберегло обсяг доходу.

Але в результаті чистий прибуток у 2020 р. дорівнює 36056 тис.грн., а у 2019 р. – 12720 тис.грн., темп росту становить 283,5%, тобто за рахунок оптимізації витрат від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємству вдалось зберегти темп росту чистого прибутку. Можна засвідчити, що на підприємстві на високому рівні перебуває організація фінансового менеджменту.

Динаміка фінансових результатів (прибутків) представлена на рис. 2.3.

Рисунок 2.3 – Динаміка прибутків у 2019 – 2020 рр.

Прибутки 2020 р. суттєво зросли у порівнянні з прибутками 2019 р., що є позитивною тенденцією, яка свідчить про зростання фінансової стійкості підприємства як на товарному, так і на фінансовому ринках; про зростання конкурентоспроможності підприємства та його загальної дохідності, також стабільною є платоспроможність підприємства.

Аналіз звіту про фінансові результати у 2020 – 2021 рр. представлено у табл. 2.2. Загальний огляд звіту дає право припустити, що фінансові результати в цьому досліджуваному періоді мають досить негативні тенденції, які пов'язані, більше за все, зі зростанням цін та матеріальні ресурси.

Чистий дохід від реалізації продукції має позитивну тенденцію зростання з 376398 тис.грн. у 2020 р. до 4877057 тис.грн. у 2021 р., темп росту чистого доходу становить 129,4%. Собівартість реалізованої продукції зростає більшим темпом росту, а саме 154,8%. Тобто, темп росту собівартості перевищує темп росту чистого доходу від реалізації продукції.

Доцільно проаналізувати операційні витрати, більшість з яких входить до складу собівартості реалізованої продукції. Результати аналізу представлено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Динаміка операційних витрат ПрАТ «Запоріжсклофлюс» у 2020 – 2021 рр.

Стаття	Код рядка	Абсолютні величини		Питома вага статей у операційних витратах		Відхилення		
		за попередній період	За звітний період	за попередній період	за звітний період	в абсолютних величинах	в структурі	темпи росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Матеріальні затрати	2500	210 986	389 176	62,3	74,2	178 190	11,9	184,5
Витрати на оплату праці	2505	64 208	79 961	19,0	15,2	15 753	-3,8	124,5
Відрахування на соціальні заходи	2510	12 880	15 430	3,8	2,9	2 550	-0,9	119,8
Амортизація	2515	7 903	9 128	2,3	1,7	1 225	-0,6	115,5
Інші операційні витрати	2520	42 774	30 951	12,6	5,9	-11 823	-6,7	72,4
Разом	2550	338 751	524 646	100,0	100,0	185 895	0,0	154,9

Таблиця 2.2 – Аналіз складу, структури та динаміки фінансових результатів ПрАТ «ЗАПОРІЖСКЛОФЛЮС» у 2020 – 2021 рр.

Стаття	Код рядка	Абсолютні величини		Питома вага статей у чистому доході від реалізації		Відхилення		
		за попередній період	За звітний період	за попередній період	за звітний період	в абсолютних величинах	в структурі	темпи росту, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	376398	487057	100,0	100,0	110659	0,0	129,4
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(279184)	(432160)	-74,2	-88,7	-152976	-14,5	154,8
Валовий: прибуток	2090	97214	54897	25,8	11,3	-42317	-14,5	56,5
Інші операційні доходи	2120	31680	14102	8,4	2,9	-17578	-5,5	44,5
Адміністративні витрати	2130	(20955)	(23708)	-5,6	-4,9	-2753	0,7	113,1
Витрати на збут	2150	(25602)	(24807)	-6,8	-5,1	795	1,7	96,9
Інші операційні витрати	2180	(38779)	(36362)	-10,3	-7,5	2417	2,8	93,8
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	43558	0	11,6	0,0	-43558	-11,6	0,0
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	0	(15878)	0,0	-3,3	-15878	-3,3	0,0
Інші фінансові доходи	2220	69	52	0,0	0,0	-17	0,0	75,4
Фінансові витрати	2250	(676)	(869)	-0,2	-0,2	-193	0,0	128,6
Інші витрати	2270	(153)	(38)	0,0	0,0	115	0,0	24,8

Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	42798	0	11,4	0,0	-42798	-11,4	0,0
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	0	(16733)	0,0	-3,4	-16733	-3,4	0,0
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(8071)	1946	-2,1	0,4	10017	2,5	-24,1
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	34727	0	9,2	0,0	-34727	-9,2	0,0
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	0	(14787)	0,0	-3,0	-14787	-3,0	0,0

Темп росту матеріальних витрат складає 184,5%, тобто у 2021 році суттєво зросли ціни на матеріальні ресурси, а підприємство відноситься до матеріалоємних та енергоємних підприємств. Витрати на оплату праці зросли на 24,5% і, відповідно, відрахування на соціальні заходи – на 119,*%.

Загальний темп росту операційних витрат становить 154,9%, тобто темп росту практично співпадає з темпом росту собівартості реалізованої продукції.

Таким чином, в результаті росту цін на матеріальні ресурси, підприємство втратило частину валового прибутку. В результаті валовий прибуток знизився у порівнянні з 2020 роком практично у два рази і склав 54897 тис.грн проти 98484 тис. грн. у 2020 році. За вирахуванням адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат фінансовий результат від операційної діяльності у 2021 році склав 15878 тис.грн. збитків, а чистий збиток 2021 року дорівнює 14787 тис.грн.

Динаміка прибутків 2020 – 2021 рр. представлена на рис. 2.4.

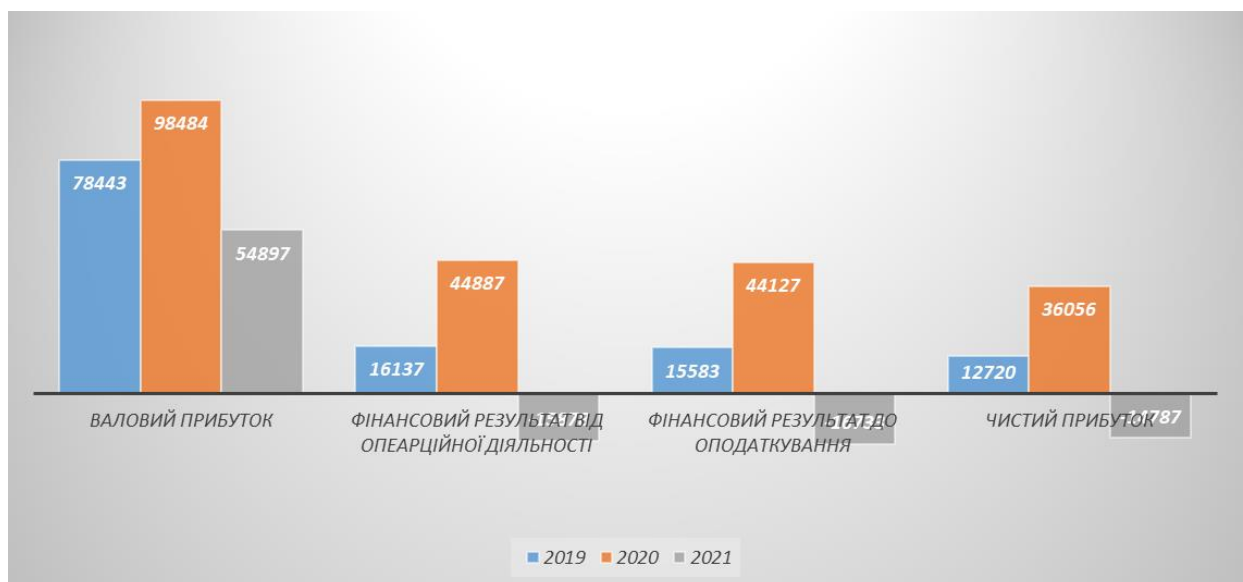

Рисунок 2.4 – Динаміка прибутків ПрАТ «Запоріжсклофлюс» у 2019 – 2021 рр.

Узагальнюючи результати аналізу фінансових результатів ПрАТ «Запоріжсклофлюс» у 2019 – 2021 рр. можемо констатувати, що 2021 рік позначився стрімким зростанням матеріальних витрат, що призвело до втрати частини валового прибутку у 2021 році у порівнянні з 2020 р.; за результатами операційної діяльності підприємство у 2021 р. отримало збиток в обсязі 15878 тис.грн.; чистий збиток у 2021 році склав 14787 тис.грн. Такі збитки і спричинили зниження залишків по рядку «1420» нерозподілений прибуток (непокритий збиток).

В цілому можна констатувати, що підприємство станом на кінець 2021 року має достатню фінансову стабільність завдяки накопиченому обсягу нерозподіленого прибутку, однак потребує опрацювання питання зростання матеріальних витрат, що у подальшому може привести до зниження фінансової стійкості та платоспроможності ПрАТ «Запоріжсклофлюс».

2.3. Дослідження ліквідності, дохідності (ділової активності) та рентабельності ПрАТ «Запоріжсклофлюс»

Ліквідність означає здатність активу до швидкого перетворення в грошові кошти, а ступінь ліквідності визначається тривалістю часового періоду, протягом якого ця трансформація може бути здійснена.

Аналіз показників ліквідності представлено в табл. 2.4. Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів показує, скільки коштів має підприємство щоб без перешкод забезпечувати фінансово поточну діяльність за рахунок власних коштів. Цей показник аналізують і при оцінці платоспроможності, і при оцінці фінансової стійкості. На початок 2019 р. він має від'ємне значення і це означає, що у підприємства короткострокові зобов'язання перевищували оборотні активи, однак на кінець 2019 р. він дорівнює 0,851; впродовж 2020 р. він практично не змінив своє значення, а на

31.12.2021 р. знизився до рівня 0,593, тобто відбулось зростання короткострокових зобов'язань.

Коефіцієнт покриття станом на кінець 2019 р. дорівнює 9,055 і перевищує рекомендований рівень практично у 4 рази; станом на 31.12.2020 р. рівень показника суттєво не змінився і склав 8,848, а от станом на 31.12.2021 р. коефіцієнт покриття значно знизився і склав 0,593. Але це також достатній рівень для забезпечення своєї поточної діяльності оборотними активами.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності свідчить про достатній рівень абсолютно ліквідних активів у складі оборотних активів підприємства, навіть на кінець 2021 р., коли коефіцієнт дорівнює 0,284 – це є достатнім рівнем для зазначення абсолютної платоспроможності.

Таблиця 2.4– Аналіз показників ліквідності та платоспроможності ПрАТ «ЗАПОРІЖСКЛОФЛЮС» у 2019 – 2021 рр.

Найменування показника	Досліджуваний період					
	01.01.2019	31.12.2019	+, -	31.12.2020	+, -	31.12.2021
маневреність власних оборотних засобів	-3,090	0,851	3,941	0,848	-0,003	0,593
коефіцієнт покриття - Кп	9,235	9,055	-0,180	8,846	-0,209	2,948
коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) (Кал)	1,274	1,036	-0,238	2,418	1,382	0,284
частка оборотних коштів в активах, відсотків	69,6	68,9	-0,8	71,7	2,8	58,3

На наступному етапі аналізу проведемо аналіз коефіцієнтів дохідності (ділової активності) та прибутковості (рентабельності). До коефіцієнтів дохідності ми відносимо коефіцієнти оборотності. Результати розрахунків представлені в табл. 2.5.

Показники ділової активності (оборотності, дохідності активів та капіталу) розглядаються з точки зору участі складових активів та капіталу у господарському обороті підприємства. Фондовіддача – це фундаментальний економічний показник, який свідчить про ефективність використання основних засобів, їх завантаження у процесі виробництва. Впродовж 2019 – 2021 рр. показник фондovіддачі знаходиться на достатньо високому рівні, але

Таблиця 2.5 – Аналіз показників ділової активності (дохідності активів та капіталу) ПрАТ «ЗАПОРІЖСКЛОФЛЮС» у 2019 – 2021 рр.

Найменування показника	Досліджуваний період				
	2019	2020	+, -	2021	+, -
фондовіддача, гривень / гривень	7,382	6,967	-0,415	6,863	-0,104
оборотність коштів у розрахунках (ОКРО), оборотів	9,200	8,886	-0,314	9,603	0,717
час обороту коштів у розрахунках (ЧОКР), днів	39	41	1	37	-3
оборотність запасів, оборотів (ОЗО)	1,596	1,800	0,204	3,165	1,365
час обороту запасів (ЧОЗ), днів	226	200	-25	114	-86
час обороту кредиторської заборгованості (ЧОКЗ), днів	24	29	5	33	4
тривалість операційного циклу (ТОЦ), днів	250	229	-20	147	-82
тривалість фінансового циклу, днів	226	200	-25	114	-86
оборотність власного капіталу, оборотів	2,168	1,967	-0,201	2,571	0,604
оборотність сукупного капіталу, оборотів	1,943	1,759	-0,184	2,122	0,363
коефіцієнт стійкості економічного росту	0,106	0,204	0,098	0,009	-0,195

має тенденцію до зниження. Так, у 2019 р. він становив 7,4, а у 2021 р. – 6,9, тобто спостерігається деяке зниження кількості оборотів основних засобів.

Кількість оборотів коштів в розрахунках у 2019 р. становить 9,2 обороти, а у 2021 році – 9,6 оборотів, тобто швидкість обертання практично не змінилась. Позитивною динамікою є пришвидшення оборотності запасів; так швидкість обороту запасів у 2019 р. становить 226 днів, у 2020 р. – 200 днів, а вже у 2021 році – 114 днів. Пришвидшення оборотності запасів позитивно впливає на платоспроможність підприємства, його дохідність та фінансову стійкість. Слід відзначити, що уповільнилась оборотність кредиторської заборгованості. Так, час обороту кредиторської заборгованості у 2019 р. складав 24 дні; у 2020 р. – 29 днів, а вже у 2021 році – 33 дні. Звісно це не критичне уповільнення оборотності, однак слід звернути на це увагу тому, що підсилюється заборгованість підприємства за короткостроковими зобов'язаннями.

Тривалість операційного циклу та його динаміка свідчать про прискорення оборотності елементів оборотних активів, що позитивно вплинуло на тривалість операційного циклу, яка скоротилась з 250 днів у 2019 р. до 147 днів у 2021 р. Тривалість фінансового циклу має таку є тенденцію до скорочення, а саме фінансовий цикл у 2019 р. дорівнює 226 днів, а вже у 2021 р. 114 днів. Але це означає, що у 2021 році впродовж 114 днів підприємство має потребу у фінансуванні його поточної діяльності або за рахунок прискорення оборотності власних оборотних активів, або за рахунок залучення короткострокових позикових коштів у господарських оборот, що неминуче призведе до зростання залежності від позикових коштів і зниження фінансової стійкості підприємства. Також знизиться і його дохідність тому, що залучення позикових коштів відбувається або за рахунок кредиторської заборгованості (безоплатне джерело залучення на умовах строкової поворотності), або за рахунок залучення обсягу короткострокових кредитних ресурсів (залучення на умовах платності і поворотності). Динаміка тривалості фінансового циклу представлена на рис. 2.5.

Звертаємо увагу на те, що оборотність власного і сукупного капіталу мають позитивну тенденцію у 2021 р., вона прискорюється до 2,57 та 2,12, відповідно. А от коефіцієнт стійкості економічного росту у 2021 році практично дорівнює нулю, тоді як у 2019 р. він становив 0,106, а у 2020 р. – 0,204, тобто зріс у два рази. Таке падіння відбулось за рахунок отримання чистого збитку у 2021 р. в обсязі 14787 тис.грн.

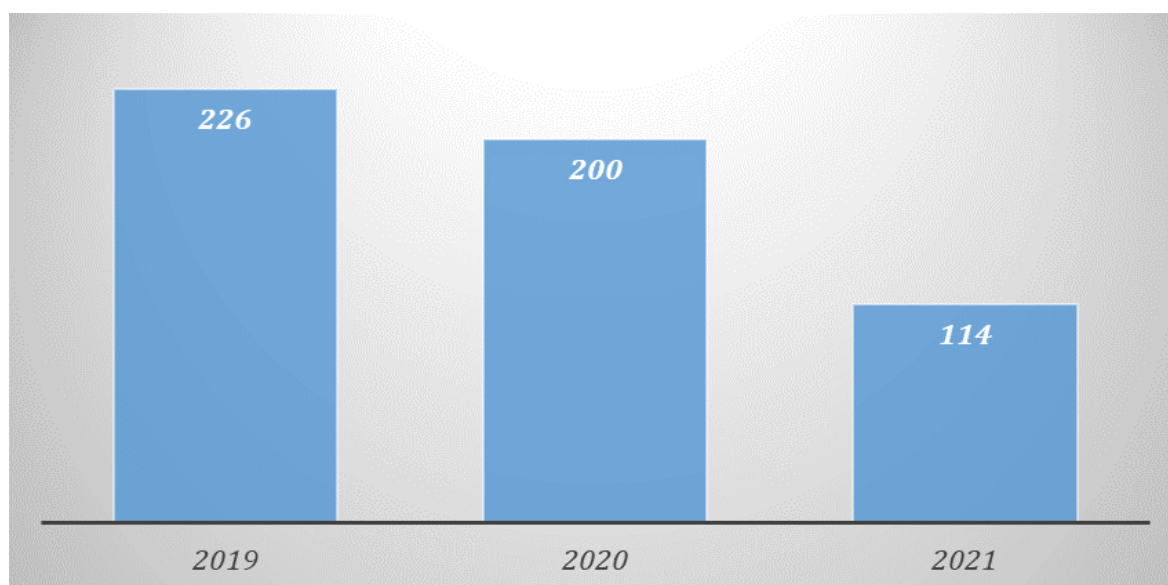

Рисунок 2.5 – Динаміка тривалості фінансового циклу ПрАТ «Запоріжсклофлюс» у 2019 – 2021 рр.

Наступна група коефіцієнтів дохідності – коефіцієнти рентабельності. Результати розрахунку представлені в табл. 2.6.

Рентабельність продукції – це показник, який засвідчує спроможність підприємства покривати витрати, що включаються до собівартості реалізованої продукції. Ми бачимо, що у 2019 р. він дорівнює 26,4%; у 2020 р. зростає до 35,4%, що свідчить про конкурентоспроможність продукції та сильні позиції підприємства на товарному ринку; у 2021 р. рентабельність продукції знижується до 12,7%, що відбулось за рахунок зростання матеріалоемності виробництва. Зміни цін на сировину та матеріали, а також на енергоресурси, негативно позначились на рентабельності продукції ПрАТ

«Запоріжсклофлюс» у 2021 р. Всі інші показники рентабельності, які розраховані у табл. 2.5 мають негативну динаміку тому, що у 2021 році підприємство отримало збитки (рис. 2.6).

Таблиця 2.6 – Аналіз показників рентабельності (збитковості) ПрАТ «ЗАПОРІЖСКЛОФЛЮС»

Найменування показника	Досліджуваний період				
	2019	2020	+,-	2021	+,-
рентабельність продукції, відсотків	26,4	35,4	9,0	12,7	-22,1
рентабельність діяльності, відсотків	3,392	9,6	6,2	-3,0	-12,3
рентабельність активів, відсотків	6,590	16,8	10,3	-6,4	-23,3
рентабельність сукупного капіталу, відсотків	6,590	16,8	10,3	-6,4	-23,3
рентабельність власного капіталу, відсотків	7,353	18,8	11,5	-7,8	-26,6

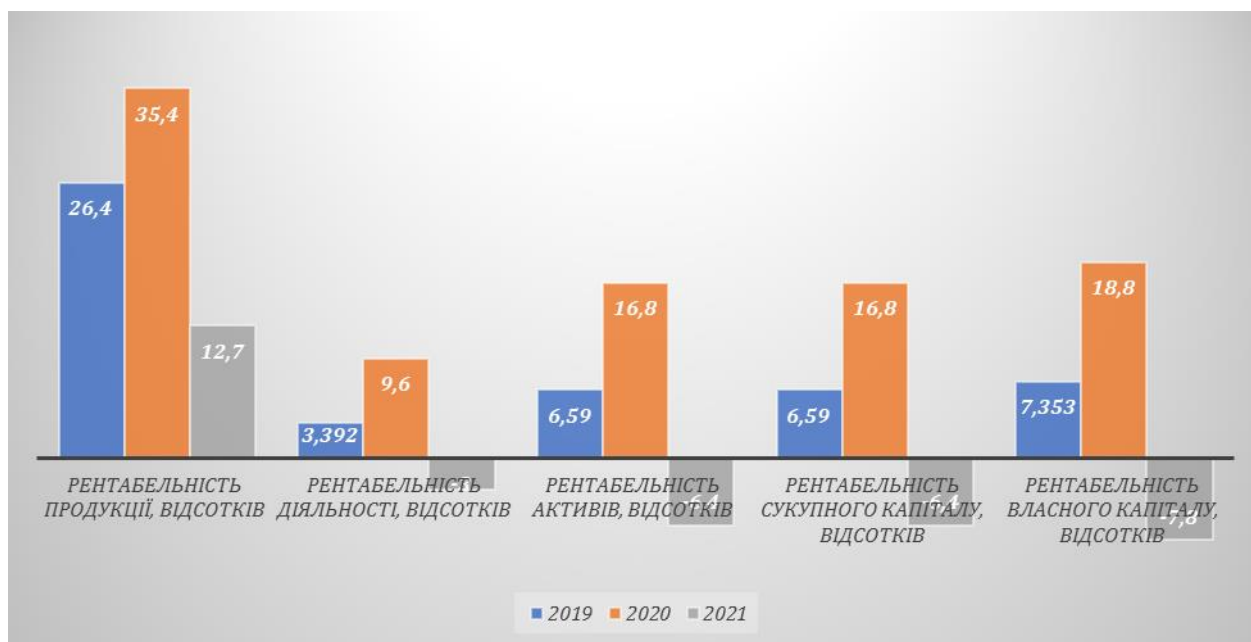

Рисунок 2.6 – Динаміка показників рентабельності ПрАТ «Запоріжсклофлюс»

Висновки до розділу 2

Підприємство ПрАТ «Запоріжсклофлюс» є найбільшим і єдиним виробником силікату натрію (брили) в Україні, одним з найбільших світових виробників зварювальних плавлених флюсів, а також виробником посуду з пресованого безбарвного скла.

Основний вид продукції підприємства – зварювальний флюс – це гранульований порошок з розміром зерен від 0,2 до 4 мм, призначений для здійснення зварювальних процесів. У процесі зварювання гранули плавляться і виділяють газ, а потім при охолодженні утворюють кірку з шлаку. Зварювальні флюси класифікуються за технологією виробництва, хімічним складом, призначенням і іншим характеристикам. Підприємство ПрАТ «Запоріжсклофлюс» виробляє плавлені зварювальні флюси, виготовлені методом подвійного рафінування розплаву і використання мінеральних відходів зварювального виробництва. Новий спосіб варіння флюсів дозволив поліпшити зварювально-технологічні властивості флюсів, знизити потребу в природній сировині, а також вирішує проблему навколишнього середовища.

В останні роки відзначається стійка тенденція зростання обсягів виробленої продукції і поліпшення економічних показників діяльності підприємства. Цьому в чималому ступені сприяє висока кваліфікація і досвід інженерів і робітників заводу, розробка в тісній співпраці з Інститутом електрозварювання ім. Є.О. ПАТОНА і впровадження прогресивних методів виробництва, інтенсифікація та автоматизація виробничих процесів, використання сучасних інноваційних механізмів фінансування (завод є учасником технопарку “Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона” Національної Академії Наук України), вдосконалення структури управління.

ПрАТ «Запоріжсклофлюс» приділяє належну увагу охороні навколишнього середовища. На підприємстві проводяться оновлення основних засобів, виконуються ремонти газоочисних споруд та технологічного обладнання, виконуються природоохоронні заходи що дозволяє створювати

сприятливу обстановку на території підприємства та його санітарно-захисній зоні - знизити кількість викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, скидів стічних вод у каналізаційну мережу, забезпечити належне поводження з відходами. Щорічно на підприємстві проводяться заходи з озеленення території підприємства та його санітарно-захисної зони, висаджуються дерева та чагарники, розбиваються клумби та газони, проводиться ліквідація карантинних рослин.

У 2020 р. на ПрАТ «Запоріжсклофлюс» була впроваджена інтегрована система менеджменту (ІСМ) та система екологічного менеджменту (СЕМ) згідно міжнародного стандарту ISO 14001:2015. На ПрАТ «Запоріжсклофлюс» особлива увага приділяється контролю якості сировини та матеріалів, що надходять, і продукції, що відвантажується, дотримання встановлених технологій на всіх ділянках виробництва. З метою збереження провідних позицій на ринку, та підвищення конкурентоспроможності, на підприємстві, як зазначалось, розроблена і впроваджена Система менеджменту якості у відповідності з новою версією ISO 9001:2015 на розробку, виробництво та збут зварювальних флюсів, силікату натрію розчинного, скла натрієвого рідкого, посуду зі скла та розсіювачів скляних. Сертифікація проведена відповідно до затвердженої у TUV NORD CERT методики аудитування та сертифікації. Вся продукція, що випускається ПрАТ «Запоріжсклофлюс», сертифікована.

ПрАТ «Запоріжсклофлюс» пов'язують міцні ділові відносини з споживачами з багатьох країн світу. Найбільш великими країнами-споживачами є Італія, Нігерія, Англія, Німеччина, Казахстан, Болгарія, Грузія, Латвія, Узбекистан. Завод пропонує на експорт всі види своєї продукції: зварювальні флюси, силікати натрію з різними модулями, посуду сортової пресованого скла, чашки Петрі. Основним експортним продуктом завжди були зварювальні флюси. В останні два роки 2020 – 2022 рр., завдяки інтенсивній маркетинговій політиці, відбулося також істотне збільшення частки експорту у виробництві скловиробів і особливо силікату натрію.

Фінансовий результат діяльності визначає стан підприємства як і на сьогодні так і прогнозує його можливості в перспективі, тому необхідним є детальний та кваліфікований підходи до формування його складових частин, а саме доходів та витрат, детально вивчати та аналізувати чинники, під впливом яких формується фінансовий результат, досліджувати динаміку, тенденції, резерви, що впливають на ефективність діяльності підприємства.

Узагальнюючи підсумки аналізу фінансових результатів ПрАТ «Запоріжсклофлюс» у 2019 – 2021 рр. можемо констатувати, що 2021 рік позначився стрімким зростанням матеріальних витрат, що призвело до втрати частини валового прибутку у 2021 році у порівнянні з 2020 р.; за результатами операційної діяльності підприємство у 2021 р. отримало збиток в обсязі 15878 тис.грн.; чистий збиток у 2021 році склав 14787 тис.грн. Такі збитки і спричинили зниження залишків по рядку «1420» нерозподілений прибуток (непокритий збиток).

В цілому можна констатувати, що підприємство станом на кінець 2021 року має достатню фінансову стабільність завдяки накопиченому обсягу нерозподіленого прибутку, однак потребує опрацювання питання зростання матеріальних витрат, що у подальшому може привести до зниження фінансової стійкості та платоспроможності ПрАТ «Запоріжсклофлюс».

Тривалість операційного циклу та його динаміка свідчать про прискорення оборотності елементів оборотних активів, що позитивно вплинуло на тривалість операційного циклу, яка скоротилась з 250 днів у 2019 р. до 147 днів у 2021 р. Тривалість фінансового циклу має таку є тенденцію до скорочення, а саме фінансовий цикл у 2019 р. дорівнює 226 днів, а вже у 2021 р. 114 днів. Але це означає, що у 2021 році впродовж 114 днів підприємство має потребу у фінансуванні його поточної діяльності або за рахунок прискорення оборотності власних оборотних активів, або за рахунок залучення короткострокових позикових коштів у господарських оборот, що неминуче призведе до зростання залежності від позикових коштів і зниження фінансової стійкості підприємства. Також знизиться і його дохідність тому, що залучення

позикових коштів відбувається або за рахунок кредиторської заборгованості (безоплатне джерело залучення на умовах строкової поворотності), або за рахунок залучення обсягу короткострокових кредитних ресурсів (залучення на умовах платності і поворотності).

За результатами аналізу показників ліквідності можна стверджувати, що підприємство впродовж досліджуваного періоду має достатній рівень ліквідності (платоспроможності).

Рентабельність продукції – це показник, який засвідчує спроможність підприємства покривати витрати, що включаються до собівартості реалізованої продукції. Ми бачимо, що у 2019 р. він дорівнює 26,4%; у 2020 р. зростає до 35,4%, що свідчить про конкурентоспроможність продукції та сильні позиції підприємства на товарному ринку; у 2021 р. рентабельність продукції знижується до 12,7%, що відбулось за рахунок зростання матеріалоемності виробництва. Зміни цін на сировину та матеріали, а також на енергоресурси, негативно позначились на рентабельності продукції ПрАТ «Запоріжсклофлюс» у 2021 р. Всі інші показники рентабельності, які розраховані у табл. 2.5 мають негативну динаміку тому, що у 2021 році підприємство отримало збитки.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ В НАПРЯМКУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПрАТ «ЗАПОРІЖСКЛОФЛЮС»

3.1. Державна підтримка інвестицій у промисловість під час війни та у повоєнному періоді

Унаслідок розгортання Російською Федерацією повномасштабної війни проти України припинила роботу більш як третина промислових підприємств [39]. За оцінками Київської школи економіки, станом на 1 вересня 2023 року загальна сума прямих задокументованих збитків, завдана інфраструктурі України через повномасштабне вторгнення росії, зросла до 151,2 млрд дол (за вартістю заміщення). Внаслідок війни продовжуються руйнування житлових будинків, освітніх закладів, інфраструктури, що і призводить до зростання загальної суми збитків. У порівнянні з червнем 2023 року сума прямих збитків зросла ще на понад 700 млн дол – зі 150,5 млрд дол до 151,2 млрд дол. На початок осені 2023 року у загальному обсязі прямих збитків найбільшою часткою залишаються втрати житлового фонду – 55,9 млрд дол (рис. 3.1).

Загалом зруйновано або пошкоджено внаслідок бойових дій 167,2 тис об'єктів житлового фонду, з них 147,8 тис. – приватні будинки; 19,1 тис. – багатоквартирні, ще 0,35 тис. – гуртожитки. З-поміж регіонів, які найбільше постраждали від руйнування житлового фонду, – Донецька, Київська, Луганська, Харківська, Миколаївська, Чернігівська, Херсонська та Запорізька області [40, 41].

Очікується, що витрати на реконструкцію та відновлення розтягнуться на десять років і відбуватимуться за рахунок як державних, так і приватних коштів. Власні кошти українських підприємств є обмеженими. За дев'ять місяців 2022 р. 43,5 % підприємств промисловості України отримали збитки на

суму 118 млрд грн. За аналогічний період 2021 р. вітчизняні підприємства мали 392,7 млрд грн прибутку; прибутковими були 75,4 % підприємств.

Загальна оцінка збитків інфраструктури за галузями у грошовому вимірі, на 1 вересня 2023 року	
Тип майна	Оцінка прямих втрат, \$ млрд
Житлові будівлі	55,9
Інфраструктура	36,6
Активи підприємств, промисловість	11,4
Освіта	10,1
Енергетика	8,8
АПК та земельні ресурси	8,7
Лісовий фонд	4,5
Транспортні засоби	3,1
Охорона здоров'я	2,9
ЖКГ	2,7
Торгівля	2,6
Культура, туризм, спорт	2,4
Адміністративні будівлі	0,5
Цифрова інфраструктура	0,5
Соціальна сфера	0,2
Фінансова сфера	0,04
Разом	151,2

Рисунок 3.1 – Загальна оцінка збитків інфраструктури за галузями у грошовому вимірі станом на 01.09.2023 р.

Банківське кредитування підприємств на інвестиційні цілі в умовах війни є високоризикованим для банківських установ. А споживачам банківських кредитних послуг пропонують малопривабливі умови їх отримання: середньозважена процентна ставка депозитних корпорацій за кредитами у переробній промисловості в лютому 2023 р. становила 18,5 % (у середньому по економіці – 17,1 %). Важливим механізмом стимулювання інвестиційної діяльності у промисловості є *державна підтримка* у вигляді компенсації частини відсоткової ставки, надання державних гарантій за кредитами тощо. Так, реалізується програма в рамках проекту «Доступні кредити 5–7–9 %». За цією програмою держава компенсує суб'єктам підприємництва частину кредитного навантаження; кредити можуть видаватися на інвестиційні цілі або

на поповнення оборотного капіталу підприємств. Проте наразі програма доволі слабо стимулює інвестиційну діяльність – на інвестиційні цілі на 2023 р. виділено 10,9 млрд грн. З огляду на пріоритетність цілей фінансування поточного періоду найбільше підприємці взяли антикризових кредитів – 62,3 млрд грн, а також кредитів на антивоєнні цілі – 51,6 млрд грн; на рефінансування попередньо отриманих кредитів взято 28,7 млрд грн.

Постановою КМУ «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 і від 14 липня 2021 р. № 723» програму розширено на підприємства, зруйновані під час війни. Підприємці таких підприємств можуть отримати кредит на відновлення виробничих потужностей під 9 % річних терміном до п'яти років на суму до 60 млн грн. Виконання зобов'язань за такими кредитами частково (до 80 %) забезпечено державною гарантією [42]. Нове або оновлене підприємство не може розташовуватися ближче ніж за 50 км до лінії бойових дій.

Дефіцит бюджетних коштів, викликаний умовами воєнного стану, призвів до виникнення боргів у Фонді розвитку підприємництва перед банками за сплату компенсаційної різниці у відсоткових ставках. Насправді тягар погашення повної відсоткової ставки у багатьох випадках покладається на підприємців, оскільки низка банків відмовляється працювати за цією програмою.

Для оптимізації бюджетних видатків 14 березня 2023 р. ухвалено Постанову КМУ «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва» [43]. Скасовано програму фінансування під 0 % річних (виключено фінансування з метою запобігання та подолання наслідків пандемії COVID-19 та воєнної агресії, у тому числі, рефінансування таких кредитів), збільшено базову ставку, а компенсаційну ставку збільшено до 5–7–9 % річних.

Україні важливо посилити інвестиційну спрямованість програми «Доступні кредити 5–7–9 %» (далі – *Програма*). Для цього потрібно:

а) передбачити у Програмі зниження компенсаційної відсоткової ставки (у межах чинних значень і термінів кредитування) для підприємств, які демонструють ефективність у реалізації інвестиційного проєкту, що підтверджується відповідними показниками звітності про їхню фінансово-економічну діяльність;

б) ініціювати внесення змін до Постанови КМУ «Про надання фінансової державної підтримки» від 24 січня 2020 р. № 28, визначивши, що уповноважений банк, на основі проведення аналізу звітності суб'єкту підприємництва, періодично здійснює відповідне корегування компенсаційної відсоткової ставки;

в) дослідити ефективність реалізації Програми (кредитування підприємств промисловості на інвестиційні цілі), критеріями якої можуть бути результати зіставлення показників державних видатків на Програму і бюджетних надходжень від упроваджених інвестиційних проєктів, а також досягнення макроекономічних цілей (кількість створених робочих місць, обсяги реалізованої продукції, зокрема інноваційної тощо);

г) оприлюднювати на сайті Міністерства не лише кількісні показники реалізації Програми (кількість підприємців, які отримали кредити, суми кредитів), як це здійснюється нині, але й якісні – за результатами проведеного аналізу;

г) за результатами аналізу ефективності реалізації Програми опрацювати питання щодо розроблення додаткових, доступних і привабливих для учасників, умов кредитування.

Сьогодні в межах законодавчого і нормативно-правового поля діють такі інвестиційні стимули [38].

1. *Державна підтримка великих інвестиційних проєктів для залучення в економіку України стратегічних інвесторів у спосіб* [44]:

– звільнення від сплати податку на прибуток підприємств та мита при ввезенні на митну територію України нового устаткування (обладнання);

– надання права на користування земельною ділянкою для реалізації інвестиційного проєкту зі сплатою орендної плати за спеціальними умовами;

– забезпечення об'єктами суміжної інфраструктури (автомобільні шляхи, лінії зв'язку, засоби тепло-, газо-, водо- та електропостачання, інженерні комунікації тощо) завдяки будівництву / реконструкції такої інфраструктури за кошти держави.

При цьому загальний обсяг державної підтримки не має перевищувати 30 % від суми інвестицій у проєкт; розмір інвестицій в об'єкти інвестування протягом строку реалізації інвестиційного проєкту зі значними інвестиціями має перевищувати суму, еквівалентну 20 млн євро.

2. Підтримка розвитку індустріальних парків (ІП); цьому сприятиме реалізація таких ініціатив:

– внесення змін до Митного та Податкового кодексів України [45, 46]: звільнення від імпортного ПДВ та ввізного мита на обладнання за переліком кодів УКТЗЕД; звільнення від податку на прибуток на десять років; уповноваження органів місцевого самоврядування надавати пільги у сплаті місцевих податків;

– затвердження механізму використання вивільнених від оподаткування коштів для учасників індустріальних парків [47]; вивільнені кошти можна спрямовувати на розвиток діяльності учасника ІП за такими напрямками: створення чи переоснащення матеріально-технічної бази; збільшення обсягу виробництва; упровадження новітніх технологій;

– визначення механізмів фінансування облаштування ІП та компенсації відсоткової ставки за кредитами на облаштування або здійснення господарської діяльності в їх межах [48].

Крім зазначеного, важливо запровадити податкові пільги для підприємств промисловості, які інвестують кошти в основний капітал, такі, зокрема, як: формування спеціальних інвестиційних резервів; уведення інвестиційних надбавок; пільги на реінвестування; інноваційне інвестування.

Вважаємо, що такі заходи сприятимуть відновленню промислових підприємств України та дозволять сформувати нові робочі місця.

3.2. Проєкт «Підтримка енергомодернізації підприємств у воєнний час» як план забезпечення фінансової стійкості ПрАТ «Запоріжсклофлюс» у довгостроковій перспективі

Підприємство хімічної промисловості ПрАТ «Запоріжсклофлюс» є промисловим підприємством, технології виробництва якого є енергоємними та матеріалоємними, тому вони потребують модернізації з метою забезпечення відповідним вимогам міжнародної торгівлі на європейському ринку та на світових ринках.

Метою проєкту є надання організаційної, технічної та фінансової підтримки для підвищення енергоефективності промислових підприємств (далі – підприємств) у воєнний час. Основними завданнями проєкту є:

- визначення потреб компаній у сфері енергоефективності;
- розвиток потенціалу співробітників компаній у сфері енергоефективності;
- допомога обраним компаніям у плануванні заходів з енергоефективності шляхом проведення експрес-енергоаудиту;
- реалізація програми міні-грантів для підтримки впровадження заходів з енергоефективності в обраних компаніях;
- сприяння підвищенню енергоефективності в промисловому секторі.

Проєкт реалізується у кілька етапів, а саме:

Етап 1. Відбір підприємств та підготовка тренінгу;

Етап 2. Надання технічної підтримки підприємствам для планування енергоефективних заходів;

Етап 3. Надання міні-грантів для підтримки впровадження енергоефективних заходів на підприємствах;

Етап 4. Надання обладнання для підтримки закладів професійно-технічної освіти для навчання працівників підприємств;

Етап 5. Презентація та поширення результатів проєкту.

У рамках проєкту планується надання технічної та фінансової підтримки у вигляді міні-грантів на впровадження енергоефективних заходів приватним підприємствам виробничого сектору. Пріоритет надаватиметься підприємствам, які тимчасово перемістилися до інших адміністративно-територіальних одиниць, продовжують свою господарську діяльність.

Підприємства будуть відібрані за результатами відкритого конкурсу на висловлення зацікавленості (CoI), який розміщено на портал «Дія.Бізнес» та онлайн-ресурсах партнерів проєкту. Після завершення процесу відбору 25 відібраних підприємств будуть запрошені приєднатися до проєкту та підписати лист-зобов'язання щодо умов участі.

Навчання з енергоефективності буде організовано у вигляді серії навчально-практичних онлайн-вебінарів з підвищення енергоефективності в промисловості загальною тривалістю 20 годин. Для кожного підприємства-учасника буде проведено експрес-енергоаудит відповідно до вимог стандарту ISO 50002 «Енергоаудит, тип 1».

50 закладів П(ПТ)О Міністерства освіти і науки України та Державної служби зайнятості, які реалізують короткострокові програми у сфері енергоефективності за меморандумами з GIZ, отримують технічне обладнання для підтримки безперервного навчального процесу в умовах воєнного часу. Після завершення Фази 2 та 3, на основі її результатів та додатково розроблених критеріїв, буде відібрано 15 підприємств, які отримають подальшу підтримку у вигляді міні-грантів на реалізацію заходів з енергоефективності. З цими підприємствами буде підписано грантові контракти. Гранти надаватимуться у гривневому еквіваленті 10 000,00 євро на одне підприємство. Гранти можуть бути використані підприємствами виключно для фінансування енергоефективних заходів, визначених у грантовому договорі.

На завершення цього етапу будуть створені «історії успіху», які задокументують досвід підприємств та результати енергоефективних покращень. Вони складатимуться з текстової частини та відеоконтенту з презентацією результатів впровадження енергоефективних заходів. Заходи з комунікації та візуалізації забезпечать широке та своєчасне інформування та популяризацію проєкту. Бенефіціари та інші зацікавлені сторони будуть поінформовані про цей проєкт, його результати та вплив, роль партнерів, а також про підтримку та фінансування проєкту з боку Німеччини.

Проєкт спрямований на підвищення енергоефективності промислових підприємств та підприємств, що постраждали від військових дій, шляхом проведення заходів з розвитку потенціалу, експрес-енергоаудитів та надання міні-грантів на впровадження енергоефективних заходів для підприємств.

Проєкт «Підтримка енергомодернізації підприємств у воєнний час», впроваджується ГО «Міжнародна фундація розвитку», в рамках проєкту «Просування енергоефективності та імплементації Директиви ЄС про енергоефективність в Україні», що виконується Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH за дорученням Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ) та співфінансуванням Державного секретаріату Швейцарії з економічних питань (SECO).

На нашу переконливу думку цей проєкт є вдалою можливістю підприємства долучитись до програми енергоефективності вже сьогодні і почати роботу з удосконалення технологій виробництва із залученням грантових програм не обтяжуючи власні фінансові результати додатковими витратами ресурсів. Власні ж ресурси підприємство може спрямовувати на вирішення поточних фінансових питань.

Організатори проєкту також сформулювали довгострокові результати, які, на наш погляд, є вектором руху до європейського ринку збуту продукції ПрАТ «Запоріжсклофлюс».

ДОВГОСТРОКОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ПРОЄКТУ

1. Зниження енергоємності галузі та впливу виробничих процесів на клімат.
2. Сприяння енергоефективності на підприємствах як можливість зменшити частку енергії у собівартості продукції підприємств.
3. Підвищення попиту на фахівців з кваліфікацією у сфері енергоефективності.
4. Зменшення навантаження на енергетичну систему територій, на яких розміщуються виробничі потужності.
5. Підтримка імплементації положень Закону України "Про енергоефективність", Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та процесу вступу України до ЄС.
6. Підтримка спроможності закладів ПТО забезпечувати кращий та ефективніший навчальний процес у впровадженні короткострокових програм з енергоефективності.
7. Створено сталий цифровий навчальний простір у цих закладах ПТО.

Рисунок 3.2. Довгострокові результати проєкту для ПрАТ «Запоріжсклофлюс»

3.3. Євроінтеграційні реформи як чинник зміцнення стійкості підприємств промисловості України: державна підтримка

Реалізація євроінтеграційних реформ сприятиме забезпеченню стійкості промисловості в спосіб створення умов для її інтегрування до європейської економіки, повоєнного відновлення України за європейськими нормами й стандартами, що дасть можливість ефективно протистояти загрозам, викликам і ризикам війни, адаптуватися до змін воєнних обставин без значної втрати функціональності суб'єктів промисловості, а також закласти міцне підґрунтя відновлення й зростання в перспективі.

Активізація євроінтеграційних зрушень відкриває такі перспективи для української промисловості:

– *доступ до фінансових інструментів ЄС.* З 2007 р. ЄС запровадив єдиний передвступний інструмент фінансової допомоги – ІРА (Instrument for Pre-Accession Assistance), спрямований на підтримку реформ шляхом надання фінансової й технічної допомоги. Загальна сума видатків чинної версії цього

інструменту – ІРА III – становить близько 14,2 млрд євро. Пріоритетними напрямками фінансування за цією програмою є, зокрема, економічне зростання з наголосом на малому та середньому підприємстві. Крім того, Україна може отримати доступ до індивідуальних програм та проєктів фінансової підтримки ЄС. У грудні 2022 р. Рада ЄС затвердила план надання Україні у 2023 р. регулярної макрофінансової допомоги обсягом до 1,5 млрд євро щомісяця, на загальну суму 18 млрд євро [50]. На початку лютого 2023 р. Україна підписала угоду з Європейським Союзом про участь у програмі «Єдиний ринок» з бюджетом 4,2 млрд євро, яка розрахована на 7 років. У межах цієї програми ЄС надасть 1500 грантів для українського малого та середнього бізнесу для налагодження бізнесових зв'язків з партнерами з ЄС. Також 430 грантів отримають молоді українські підприємці, які хочуть вивчати досвід ведення такого самого бізнесу в ЄС;

– залучення іноземних інвестицій в економіку України на її відбудову (у т. ч. у формі грантів, технічної допомоги). Варто зазначити, що на масштабні інвестиції Україна може розраховувати лише після закінчення бойових дій. Акумулюючи кошти для відновлення України через спеціальний Трастовий фонд солідарності, ЄС ставитиметься до таких інвестицій як до внесків у фінансування потенційного майбутнього члена ЄС. Обсяги інвестування залежатимуть від прогресу України в реформуванні законодавства та виконанні політичних умов, неодмінних для входження до складу ЄС [51]. При цьому розбудова промисловості має відбуватися з урахуванням принципів «зеленої економіки», що передбачає відновлення зруйнованих підприємств з вищим рівнем продуктивності праці, енергоефективності та кліматичної нейтральності, більшим обсягом виробленої продукції;

– пришвидшення реформ в усіх сферах, зокрема стимулювання структурних зрушень у промисловості. Доступ української продукції на європейські ринки досі є ускладненим через наявність нетарифних бар'єрів, через технологічно застарілу виробничу базу Україна практично позбавлена можливості повномасштабного входження на ринок ЄС. Отже, виробничі

фонди потребують кардинального оновлення на новій техніко-технологічній основі. Структурні показники торговельного співробітництва України з ЄС засвідчують середньо- та низькотехнологічну спеціалізацію експортних поставок. Це актуалізує необхідність розширення виробництва конкурентоспроможної продукції вищих переділів. Інтерес України – у посиленні коопераційних зв'язків з ЄС, адже українська сторона має всі можливості для взаємовигідного партнерства в промисловості завдяки наявному значному науково-технічному потенціалу для забезпечення розвитку високотехнологічних виробництв з високою часткою доданої вартості.

В умовах затяжної війни запорукою досягнення стійкості та високої адаптивності національної економіки є забезпечення стійкої роботи промисловості, яка поряд з економічними виконує важливі безпекові та гуманітарні завдання – забезпечення внутрішнього ринку товарами першої необхідності, продукцією для потреб фронту, матеріалами для відбудови зруйнованої інфраструктури, надання гуманітарної та військової допомоги. Відбудова промислового потенціалу України має здійснюватися на нових технологічних засадах, забезпечувати структурну перебудову економіки з пріоритетним розвитком переробних виробництв, відновлення інвестиційної діяльності, створення нових робочих місць. Стимулювання промислового зростання в умовах зниження конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, посилення інвестиційних та виробничих ризиків диктує неодмінність міцної державної підтримки, напрямами якої мають бути такі.

1. *Розвиток на території України виробництв повного циклу та збільшення промислового перероблення, що забезпечуватиме зростання доданої вартості виробництва та експорту промислової продукції.* Для цього треба:

– вивчити можливості започаткування проєктів створення на території України повного циклу виробництв у галузях атомної енергетики, титанового, літійового, алюмінієвого виробництв, чорної металургії, енергомашинобудування тощо із залученням іноземних компаній, які наразі

імпортують відповідні сировинні ресурси з України та переробляють їх на власних територіях;

– розпрацювати в межах Плану відновлення України регіональні програми кредитування промислових мінівиробництв переробної галузі та супроводу їхньої діяльності на початку розвитку з використанням коштів МФО, що дасть можливість посилити стійкість промислового виробництва завдяки його географічній диверсифікації та зменшенню вразливості до точкових ударів російських військ, створити нові робочі місця в регіонах завдяки залученню їхнього ресурсного потенціалу у виробництво продукції глибокого перероблення;

– налагодити консультації між українськими та іноземними асоціаціями виробників щодо введення українських виробників (насамперед промислових мінівиробництв) до глобальних виробничих ланцюгів, гармонізації виробничих стандартів; популяризації української продукції за кордоном, зокрема завдяки її маркуванню на полицях роздрібних мереж національною символікою;

– стимулювати закупівлі для потреб державних та комунальних закладів охорони здоров'я, освіти, культури, спорту продукції вітчизняного виробництва (насамперед харчової галузі), що не може бути експортована через логістичні обмеження, передбачивши за певними видами продукції квоти для мінівиробництв; це дасть змогу стимулювати місцеве перероблення надлишкової сировини (у т. ч. молочної, плодоовочевої тощо);

– посилити державну підтримку в пошуку ринків збуту, отриманні через канали міжнародної допомоги обладнання та матеріалів, спеціалізованих вагонів і вантажних автомобілів для транспортування для підприємств, що займаються переробленням зернових культур.

2. *Відновлення та збільшення виробництва продукції, що є критично важливою для матеріально-технічного забезпечення Сил оборони України, а також життєзабезпечення населення (насамперед на деокупованих та постраждалих від бойових дій територіях).* З цією метою треба:

– запровадити систему постійного моніторингу руйнувань та втрат промислових потужностей в Україні, оцінювання безпосередніх та майбутніх збитків для економіки внаслідок цих втрат з метою ініціювати в майбутньому детально обґрунтованих позовів до країни-агресора; а також розроблення цільових програм відновлення виробництва й відбудови зруйнованого житлового фонду;

– актуалізувати інституційну базу державної підтримки секторів економіки, що мають стратегічне значення для національної (зокрема економічної) безпеки держави в умовах війни на виснаження, для чого треба:

– випрацювати критерії відбору стратегічних секторів економіки в умовах війни, на основі яких оновити затверджений у 2013 р. перелік пріоритетних галузей економіки [52] та затверджений у 2015 р. перелік об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки й безпеки держави [53]. На основі оновлених переліків створити план відновлення виробництва на підприємствах стратегічного значення, першочергового залучення в них інвестицій або приватизації, формування державного замовлення тощо;

– сформувати перелік суб'єктів господарювання приватної форми власності, що мають стратегічне значення для економіки й безпеки держави, з урахуванням якого варто визначати пріоритети державної інвестиційної підтримки, у т. ч. щодо докапіталізації, кредитної підтримки, забезпечення державним замовленням тощо;

– розглянути можливості розширення переліку товарів, що є предметом державних закупівель та підпадають під дію Закону України від 16 грудня 2021 р. № 1977- IX «Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» щодо створення передумов для сталого розвитку та модернізації вітчизняної промисловості» (Закон про локалізацію), товарами інших стратегічних галузей промисловості, що мають достатній потенціал вітчизняного виробництва продукції, яка є критично важливою для матеріально-технічного забезпечення фронту, військових дій та життєзабезпечення населення;

– випрацювати програми тимчасової соціальної підтримки висококваліфікованих фахівців підприємств, що мають стратегічне значення для національної економіки та безпеки й були змушені тимчасово припинити виробничу діяльність унаслідок воєнних дій (насамперед виробництв хімічної, машинобудівної галузей) з метою не допустити втрат цінного кадрового потенціалу;

– ініціювати внесення до переліку обладнання для отримання Україною від США в межах програми лендлізу виробничого обладнання, потрібного для відновлення/активізації роботи стратегічно важливих виробництв;

– сприяти поліпшенню фінансового стану вітчизняних виробників соціально значущої продукції харчової промисловості через пришвидшення імплементації європейського законодавства про протидію простроченню платежів у торгових операціях та недобросовісним практикам у відносинах між підприємствами в ланцюгу постачання сільськогосподарських та харчових продуктів (Директиви ЄС 2019/633 та 2011/7), розпрацювати відповідний закон, що припинить вимивання обігових коштів виробників харчової продукції через затримування розрахунків за постачену продукцію з боку торговельних мереж та створить недискримінаційні умови співробітництва між ними.

3. Здійснення більш сфокусованої релокації підприємств, які перебувають у зоні бойових дій, що створить передумови для максимально швидкого перезапуску діяльності підприємств і полегшення повоєнного відновлення економіки України. Для цього треба:

– передбачити надання додаткового фінансування обласним військовим адміністраціям на створення відповідної інфраструктури для розміщення виробництв в областях, які приймають релоковані підприємства;

– налагоджувати на рівні регіонів комунікацію з підприємцями, які мають наміри перенести виробництва в регіони, та місцевим бізнесом з метою можливого об'єднання технологічно споріднених виробничих потужностей місцевих та релокованих підприємств;

– сформувати переліки наявних у регіонах підприємств з їхніми контактами (зокрема й ті, що релокували свої виробництва), які можуть виробляти товари та надавати послуги, необхідні для забезпечення потреб ЗСУ, а також переліки товарів та послуг, що належать до таких потреб, інформувати на постійній основі підприємства про ці потреби;

– дотримуватись у межах релокації певної спеціалізації регіонів (насамперед з погляду наявності спеціалізованої інфраструктури) для переміщення підприємств відповідного напрямку.

4. Залучення іноземних та вітчизняних інвесторів та виробників (зокрема релокованих) до резидентства в промислових парках і технопарках, створення транскордонних парків з країнами ЄС із забезпеченням частки державних інвестицій та гарантій у проєктах виробництва продукції вищих технологічних укладів, для чого треба:

– ініціювати консультації з країнами – потенційними партнерами щодо перенесення виробництв, що залишили території РФ та Білорусі, до наявних та нових ІП в Україні, що забезпечить максимально привабливі для іноземних інвесторів умови інвестування та державної підтримки в межах українського законодавства про підтримку ІП;

– ініціювати діалог з Європейською Комісією щодо забезпечення доступу України до фінансування з Європейського фонду регіонального розвитку та Фонду згуртування (Cohesion fund) у межах реалізації спільних з країнами-членами ЄС проєктів розвитку ІП, технопарків (насамперед транскордонних), розпрацювання та реалізації відповідних регіональних проєктів та програм;

– запровадити режим спрощеного перетину кордонів працівниками й товарами, спеціальний режим залучення іноземних інвестицій та зовнішньої торгівлі, податкові та митні преференції для експортної діяльності транскордонних парків;

– перезавантажити політику підтримки технопарків шляхом ініціювання внесення змін до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», зокрема щодо спрощення процедур

утворення технопарків, ухвалення їхніх проєктів, удосконалення механізмів державної підтримки, розширення переліку пріоритетних напрямів діяльності, які наразі обмежуються пріоритетами, визначеними в Законах України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» та «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні»;

– передбачити пріоритетну підтримку ІП, сфера діяльності яких відповідає європейській промисловій політиці, на порядку денному якої перебувають такі фактори конкурентоспроможності, як автоматизація процесів, енергоефективність, упровадження принципів сталого розвитку, підходів циркулярної економіки, ресурсоефективного та чистого виробництва та ін. – у спосіб ініціювання внесення відповідних змін до законодавства про ІП.

5. *Зміцнення експортного потенціалу промисловості через спрощення експортних постачань з України, переорієнтації експортних потоків промислової продукції на альтернативні чорноморським каналам шляхи, запровадження політики заміщення на світових ринках російської продукції подібною українською, сприяння експорту товарів з більшим вмістом доданої вартості.* Цей напрям потребує реалізації таких заходів:

– опрацювати питання поліпшення експортної логістики для продукції промисловості, у т. ч. щодо її внесення до списку експортних товарів, які підлягають під дію «Чорноморської зернової ініціативи»;

– організувати перемовини АТ «Укрзалізниця» із суміжними іноземними залізницями про збільшення обсягів перевезень, зокрема інфраструктурне забезпечення прискорення митних процедур, перевантаження вантажів до вагонів, пристосованих до колій європейського стандарту (1435);

– провести зустрічі з представниками адміністрацій європейських морських портів, а також урядів, органів місцевого самоврядування європейських країн, предметом обговорення яких мають стати спільне розв'язання технічних та організаційних питань перевезення вантажів: пошуку вільного рухомого складу, створення зручних логістичних рішень доправлення товарів (зокрема розбудови залізничних ліній, які з'єднують порти з українськими кордонами),

надання суднам під українським прапором пріоритетного доступу до портів і звільнення від оплати портових послуг;

– здійснювати моніторинг та оперативне інформування українських виробників стосовно зацікавленості іноземних компаній у налагодженні контактів з вітчизняними партнерами щодо виробництва й постачання на світові ринки продукції, яка здатна замінити подібні російські товари;

– провести перемовини з торговельними партнерами для лібералізації процедур митного оформлення документів (за прикладом встановлення такої процедури Республікою Молдовою).

6. *Зниження імпортного тиску на вітчизняних виробників із застосуванням диференційованого підходу в запровадженні імпортних обмежень для недопущення втрати виробниками доступу до імпортних виробничих ресурсів.* Для цього треба:

– на період війни запровадити вибіркові обмеження імпорту продукції, за якою рівень самозабезпечення перевищує 100 % та імпорт якої завдає або загрожує завдати істотної шкоди вітчизняним виробникам відповідно до Угоди СОТ про захисні заходи (ст. 6 «Тимчасові захисні заходи»), шляхом тарифних обмежень та квотування, для чого варто ініціювати регулярні обстеження рівнів самозабезпечення основними видами сировини та готової промислової продукції, а також моніторинг впливу імпорту такої продукції на показники діяльності вітчизняних виробників;

– доопрацювати й прийняти Закони України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо додаткової підтримки вітчизняної промисловості та бізнесу під час воєнного стану» (№ 8298 від 22.12.2022) та «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо додаткової підтримки вітчизняної промисловості та бізнесу під час воєнного стану» (№ 8299 від 22.12.2022), якими, зокрема, передбачено звільнення від оподаткування ввізним митом та ПДВ обладнання для власного виробництва на період дії воєнного стану;

– запровадити за прикладом ЄС моніторинг стратегічних залежностей від імпорту та спроможностей імпортозаміщення, що стане дороговказом для розширення співробітництва з міжнародними партнерами, розвитку НДДКР, диверсифікації джерел імпорту тощо;

– запровадити кримінальну (замість адміністративної) відповідальність за контрабанду та неправдиве декларування товарів у спосіб доопрацювання та подання на розгляд Верховної Ради України ініційованого Президентом України Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо криміналізації контрабанди товарів та підакцизних товарів, а також недостовірного декларування товарів» (№ 5420 від 23.04.2021), що зменшуватиме потрапляння на внутрішній ринок продукції неналежної якості, знижуватиме тиск на вітчизняне виробництво та рівень тіньової економіки.

7. Пришвидшення модернізаційних зрушень у промисловості на засадах розвитку конкурентних переваг і використання потенціалу ЄС як прискорювача інклюзивного економічного зростання. Треба сприяти якісно новому формату співробітництва з ЄС з урахуванням національних інтересів України щодо розбудови високотехнологічного сектору промисловості, створення нових виробництв. Рух у цьому напрямі вимагає таких дій:

– залучити бізнес, промислові асоціації до спільного випрацювання рішень щодо усунення недоліків (виявлених під час оцінювального етапу роботи технічної місії ЄС в Україні), що гальмують процес імплементації Дорожньої карти підготовки до укладення угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислових товарів і які стосуються системи ринкового нагляду в Україні, а також використання маркувань товарів українськими виробниками;

– опрацювати питання щодо розширення Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислових товарів (АСАА, «промисловий безвіз») на сфери медичного обладнання, фармацевтичної продукції, обладнання для морського транспорту та інші сектори, зазначені в Додатку III до Угоди про асоціацію – з метою охоплення Угодою АСАА й іншої продукції пріоритетних галузей

промисловості, що дасть можливість підвищити конкурентоспроможність промисловості України та її експортний потенціал;

– продовжити співпрацю з ЄС у межах отримання фінансової допомоги через відповідні механізми та інструменти фінансування ЄС – передвступний інструмент фінансової допомоги IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance), Трастовий фонд солідарності та ін., зокрема для фінансування цифрової трансформації промисловості;

– ініціювати проведення переговорів з ЄС щодо можливостей започаткування проєктів технічної допомоги щодо запровадження європейських стандартів на підприємствах, серед яких спільні інвестиційні проєкти в стратегічно важливих сферах;

– під час реалізації інвестиційних проєктів з повоєнної відбудови економіки (у т. ч. в межах реалізації заходів платформи з відновлення України «Об'єднані в захисті – об'єднані у відновленні», представлених у липні 2022 р. на конференції з питань відновлення України URC2022, плану з відновлення України «RebuildUkraine» та ін.) надавати перевагу проєктам з розбудови промисловості з урахуванням принципів «зеленої економіки», що передбачає відновлення зруйнованих підприємств з вищим рівнем продуктивності праці, енергоефективності та кліматичної нейтральності, більшим обсягом виробленої продукції.

8. *Стимулювання використання кліматично нейтральних, низьковуглецевих, циркулярних моделей виробництва в промисловості, посилення потенціалу переробної галузі для виробництва енергії з альтернативних джерел, збільшення внеску в енергетичну безпеку держави та зниження критичної залежності від імпортованих енергоносіїв, що прискорюватиме залучення України до європейського порядку денного модернізації промисловості в контексті реалізації «зеленого курсу», інтеграцію українських виробників до європейських ланцюгів доданої вартості, забезпечуватиме додаткові обсяги сталих енергоресурсів для економіки. Для цього треба:*

– удосконалити законодавчу базу «зеленого переходу» економіки з приведенням цілей та індикаторів у відповідність до воєнних реалій, зокрема, у спосіб внесення змін до Оновленого національно визначеного внеску України до Паризької Угоди, Національного плану дій з енергоефективності на період до 2030 р. (виконання запланованих показників видається нереалістичним через воєнні дії), Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 р. (не узгоджується із законодавством у сфері управління відходами), Стратегії низьковуглецевого розвитку України до 2050 р. (не містить принципів циркулярної економіки, окрім перероблення відходів нафтопереробної галузі);

– розпрацювати стратегії «зеленого переходу» для галузей промисловості, що чинять найбільший тиск на екологію або є найперспективнішими щодо використання вторинних ресурсів (сталевий, хімічний, виробництва будівельних матеріалів, певних підгалузей машинобудівної, харчової, легкої промисловості тощо), які, зокрема, передбачатимуть упровадження нових стандартів виробництва та екодизайну, подовження життєвого циклу товарів (ремонт, апгрейдинг), перероблення промислових відходів та промисловий симбіоз. Вивчити можливості залучення до фінансування цих стратегій фондів та інструментів ЄС із фінансування стійкого розвитку (Європейського інвестиційного банку, ЄБРР тощо);

– ініціювати діалог з ЄС щодо застосування індивідуального підходу до українських виробників у межах застосування в майбутньому механізму Carbon Border Adjustment Mechanism через відтермінування або застосування перехідного періоду, достатнього для повоєнного відновлення та екологічної модернізації виробничих потужностей українських експортерів;

– стимулювати виробництво та споживання альтернативних видів палива, що вимагає (і) забезпечення державного замовлення на твердопаливні котли вітчизняного та іноземного виробництва з їх дальшим встановленням в об'єктах соціальної сфери (дитсадках, школах, лікарнях); (ii) запровадження

пільгового кредитування сертифікованих за європейськими стандартами вітчизняних виробництв біопалива;

– у проєкті Національного плану відновлення України визначити перелік реформ, законодавчих і регуляторних ініціатив, потрібних для забезпечення енергетичної безпеки промислових споживачів в умовах війни і повоєнного відновлення економіки;

– привести українське законодавство щодо сприяння розвитку альтернативної енергетики у відповідність до європейського шляхом імплементації положень Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2009/28 від 23.04.2009 «Про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел», у тому числі – доопрацювання та подання на розгляд Верховної Ради України Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо справляння єдиного внеску та обліку спирту етилового денатурованого та продукції хімічного і технічного призначення» (№ 7233 від 30.03.2022). Він, зокрема, пропонує зниження до 7 % ПДВ та скасування акцизного податку на альтернативне паливо до скасування воєнного стану. При цьому треба відтермінувати до скасування воєнного стану передбачену в проєкті закону норму щодо обов'язкової.

Висновки до розділу 3

Сьогодні в межах законодавчого і нормативно-правового поля діють такі інвестиційні стимули для підприємств промисловості за державної підтримки:

- *Державна підтримка великих інвестиційних проєктів для залучення в економіку України стратегічних інвесторів;*
- *Підтримка розвитку індустріальних парків (ІП).*

Крім зазначеного, важливо запровадити податкові пільги для підприємств промисловості, які інвестують кошти в основний капітал, такі, зокрема, як:

формування спеціальних інвестиційних резервів; уведення інвестиційних надбавок; пільги на реінвестування; інноваційне інвестування. Вважаємо, що такі заходи сприятимуть відновленню промислових підприємств України та дозволять сформувати нові робочі місця.

Підприємство хімічної промисловості ПрАТ «Запоріжсклофлюс» є промисловим підприємством, технології виробництва якого є енергоємними та матеріалоємними, тому вони потребують модернізації з метою забезпечення відповідним вимогам міжнародної торгівлі на європейському ринку та на світових ринках. Метою запропонованого проєкту є надання організаційної, технічної та фінансової підтримки для підвищення енергоефективності промислових підприємств у воєнний час. Основними завданнями проєкту є:

- визначення потреб компаній у сфері енергоефективності;
- розвиток потенціалу співробітників компаній у сфері енергоефективності;
- допомога обраним компаніям у плануванні заходів з енергоефективності шляхом проведення експрес-енергоаудиту;
- реалізація програми міні-грантів для підтримки впровадження заходів з енергоефективності в обраних компаніях;
- сприяння підвищенню енергоефективності в промисловому секторі.

Проєкт спрямований на підвищення енергоефективності промислових підприємств та підприємств, що постраждали від військових дій, шляхом проведення заходів з розвитку потенціалу, експрес-енергоаудитів та надання міні-грантів на впровадження енергоефективних заходів для підприємств.

На нашу переконливу думку цей проєкт є вдалою можливістю підприємства долучитись до програми енергоефективності вже сьогодні і почати роботу з удосконалення технологій виробництва із залученням грантових програм не обтяжуючи власні фінансові результати додатковими витратами ресурсів. Власні ж ресурси підприємство може спрямовувати на вирішення поточних фінансових питань.

Стимулювання промислового зростання в умовах зниження конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, посилення інвестиційних

та виробничих ризиків диктує неодмінність міцної державної підтримки, напрямами якої мають бути такі.

1. *Розвиток на території України виробництв повного циклу та збільшення промислового перероблення, що забезпечуватиме зростання доданої вартості виробництва та експорту промислової продукції.*

2. *Відновлення та збільшення виробництва продукції, що є критично важливою для матеріально-технічного забезпечення Сил оборони України, а також життєзабезпечення населення (насамперед на деокупованих та постраждалих від бойових дій територіях).*

3. *Здійснення більш сфокусованої релокації підприємств, які перебувають у зоні бойових дій, що створить передумови для максимально швидкого перезапуску діяльності підприємств і полегшення повоєнного відновлення економіки України.*

4. *Залучення іноземних та вітчизняних інвесторів та виробників (зокрема релокованих) до резидентства в індустріальних парках і технопарках, створення транскордонних парків з країнами ЄС із забезпеченням частки державних інвестицій та гарантій у проєктах виробництва продукції вищих технологічних укладів.*

5. *Зміцнення експортного потенціалу промисловості через спрощення експортних постачань з України, переорієнтації експортних потоків промислової продукції на альтернативні чорноморським каналам шляхи, запровадження політики заміщення на світових ринках російської продукції подібною українською, сприяння експорту товарів з більшим вмістом доданої вартості.*

6. *Зниження імпортного тиску на вітчизняних виробників із застосуванням диференційованого підходу в запровадженні імпортних обмежень для недопущення втрати виробниками доступу до імпортних виробничих ресурсів.*

7. *Пришвидшення модернізаційних зрушень у промисловості на засадах розвитку конкурентних переваг і використання потенціалу ЄС як*

прискорювача інклюзивного економічного зростання. Треба сприяти якісно новому формату співробітництва з ЄС з урахуванням національних інтересів України щодо розбудови високотехнологічного сектору промисловості, створення нових виробництв.

8. Стимулювання використання кліматично нейтральних, низьковуглецевих, циркулярних моделей виробництва в промисловості, посилення потенціалу переробної галузі для виробництва енергії з альтернативних джерел, збільшення внеску в енергетичну безпеку держави та зниження критичної залежності від імпортних енергоносіїв, що прискорюватиме залучення України до європейського порядку денного модернізації промисловості в контексті реалізації «зеленого курсу», інтеграцію українських виробників до європейських ланцюгів доданої вартості, забезпечуватиме додаткові обсяги сталих енергоресурсів для економіки.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи викладені положення кваліфікаційної роботи можна зробити наступні висновки:

В ринкових умовах прибуток складає основу економічного розвитку будь-якого господарського суб'єкта незалежно від сфери його діяльності. Зростання прибутку створює фінансову базу для розширеного відтворення, вирішення соціальних та матеріальних потреб трудового колективу і, як наслідок, є основою розвитку ринкової економіки. Якісний аналіз прибутковості підприємства дає змогу знайти найбільш витратні та збиткові осередки у діяльності підприємства, а також найбільш прибуткові види діяльності та можливі шляхи розвитку та удосконалення.

Для успішного розвитку будь-якого підприємства необхідно приділяти увагу таким якісним показникам, як прибуток і рентабельність. Велике значення для забезпечення умов невинного зростання прибутку і рентабельності має якість їх планування. Як на стадії планування прибутку, так і в процесі повсякденного контролю над виконанням плану прибутку важливим є виявлення зайвих для підприємства запасів товарно-матеріальних ресурсів у вигляді непрацюючого устаткування, машин, приладів, понаднормативних запасів сировини, матеріалів, інструменту й інших цінностей. Фінансові ресурси, вкладені в такі активи, уповільнюють обіговість коштів підприємства і, відповідно, знижують рентабельність виробництва. Таким чином, підприємства повинні активно шукати всі можливі шляхи вдосконалення виробництва, підвищення конкурентоспроможності власної продукції, що повинно сприяти зростанню прибутку та рентабельності підприємства.

На сьогодні ліквідність та платоспроможність підприємства є одними із найважливіших показників, які характеризують його фінансовий стан. Це пояснюється тим, що за сучасних умов є неможливим ставити конкретні цілі, аналізувати фінансові результати, виявляти відхилення від запланованих показників без управління ліквідністю і платоспроможністю суб'єкта

господарювання щодо розміщених фінансових ресурсів, які в короткі строки мають перетворитися у гроші для забезпечення безперервного фінансування виробничих процесів.

Аналіз ліквідності та платоспроможності являє собою методику, яка полягає: у групуванні активів і пасивів за ступенем ліквідності та термінами погашення зобов'язань, відповідно; таке групування надає змогу оцінити ліквідність балансу; у розрахунку окремих показників структури балансу з метою визначення ліквідності окремих груп активів; у розрахунку коефіцієнтів ліквідності та деяких абсолютних показників, що характеризують платоспроможність підприємства.

Фінансова стійкість підприємства формується в процесі всієї виробничо-господарської діяльності і є головним компонентом загальної стійкості підприємства. Особливого значення при цьому набуває своєчасна та об'єктивна оцінка ліквідності підприємства та його дохідності, оскільки жодний власник не повинен нехтувати потенційними можливостями підвищення фінансової стійкості своєї компанії.

В умовах війни та кризової фінансово-економічної ситуації в Україні, яка пов'язана не лише з воєнними діями, а і з зовнішніми глобальними викликами, підприємствам необхідно вжити усіх можливих заходів щодо стабілізації фінансово-господарської діяльності.

З цією метою доцільно рекомендувати:

- проводити постійний моніторинг та оперативний аналіз показників фінансового стану підприємства з урахуванням галузевих особливостей;
- удосконалювати та стабілізувати фінансове та податкове законодавство;
- надати можливість використання пільгових кредитів для підприємств промислового сектору економіки;
- удосконалювати інформаційно-методичне забезпечення аналізу та форми фінансової звітності, що дозволить підвищити аналітичні можливості та реальність оцінки майна;

- використовувати не тільки ретроспективний, а й перспективний аналіз фінансового стану на основі проєктованих (прогнозованих) форм фінансової звітності.

Застосування запропонованого підходу й системи оцінних показників фінансової стійкості дозволить, виходячи з цілей та завдань аналізу, вибирати, підготувати й оцінити наявну інформацію, обґрунтовувати застосування обліково-аналітичних процедур і способів аналізу, проводити порівняльну оцінку рівня фінансової незалежності підприємств. Усе це певною мірою буде сприяти раціональній побудові функціональної системи взаємозв'язків із проведення аналізу, підвищенню його якості й ефективності.

Підприємство ПрАТ «Запоріжсклофлюс» є найбільшим і єдиним виробником силікату натрію (брили) в Україні, одним з найбільших світових виробників зварювальних плавлених флюсів, а також виробником посуду з пресованого безбарвного скла.

Основний вид продукції підприємства – зварювальний флюс – це гранульований порошок з розміром зерен від 0,2 до 4 мм, призначений для здійснення зварювальних процесів. У процесі зварювання гранули плавляться і виділяють газ, а потім при охолодженні утворюють кірку з шлаку. Зварювальні флюси класифікуються за технологією виробництва, хімічним складом, призначенням і іншим характеристикам. Підприємство ПрАТ «Запоріжсклофлюс» виробляє плавлені зварювальні флюси, виготовлені методом подвійного рафінування розплаву і використання мінеральних відходів зварювального виробництва. Новий спосіб варіння флюсів дозволив поліпшити зварювально-технологічні властивості флюсів, знизити потребу в природній сировині, а також вирішує проблему навколишнього середовища.

В останні роки відзначається стійка тенденція зростання обсягів виробленої продукції і поліпшення економічних показників діяльності підприємства. Цьому в чималому ступені сприяє висока кваліфікація і досвід інженерів і робітників заводу, розробка в тісній співпраці з Інститутом електрозварювання ім. Є.О. ПАТОНА і впровадження прогресивних методів

виробництва, інтенсифікація та автоматизація виробничих процесів, використання сучасних інноваційних механізмів фінансування (завод є учасником технопарку “Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона” Національної Академії Наук України), вдосконалення структури управління.

ПрАТ «Запоріжсклофлюс» приділяє належну увагу охороні навколишнього середовища. На підприємстві проводяться оновлення основних засобів, виконуються ремонти газоочисних споруд та технологічного обладнання, виконуються природоохоронні заходи що дозволяє створювати сприятливу обстановку на території підприємства та його санітарно-захисній зоні - знизити кількість викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, скидів стічних вод у каналізаційну мережу, забезпечити належне поводження з відходами. Щорічно на підприємстві проводяться заходи з озеленення території підприємства та його санітарно-захисної зони, висаджуються дерева та чагарники, розбиваються клумби та газони, проводиться ліквідація карантинних рослин.

У 2020 р. на ПрАТ «Запоріжсклофлюс» була впроваджена інтегрована система менеджменту (ІСМ) та система екологічного менеджменту (СЕМ) згідно міжнародного стандарту ISO 14001:2015. На ПрАТ «Запоріжсклофлюс» особлива увага приділяється контролю якості сировини та матеріалів, що надходять, і продукції, що відвантажується, дотримання встановлених технологій на всіх ділянках виробництва. З метою збереження провідних позицій на ринку, та підвищення конкурентоспроможності, на підприємстві, як зазначалось, розроблена і впроваджена Система менеджменту якості у відповідності з новою версією ISO 9001:2015 на розробку, виробництво та збут зварювальних флюсів, силікату натрію розчинного, скла натрієвого рідкого, посуду зі скла та розсіювачів скляних. Сертифікація проведена відповідно до затвердженої у TUV NORD CERT методики аудитування та сертифікації. Вся продукція, що випускається ПрАТ «Запоріжсклофлюс», сертифікована.

ПрАТ «Запоріжсклофлюс» пов'язують міцні ділові відносини з споживачами з багатьох країн світу. Найбільш великими країнами-

споживачами є Італія, Нігерія, Англія, Німеччина, Казахстан, Болгарія, Грузія, Латвія, Узбекистан. Завод пропонує на експорт всі види своєї продукції: зварювальні флюси, силікати натрію з різними модулями, посуду сортову з пресованого скла, чашки Петрі. Основним експортним продуктом завжди були зварювальні флюси. В останні два роки 2020 – 2022 рр., завдяки інтенсивній маркетинговій політиці, відбулося також істотне збільшення частки експорту у виробництві скловиробів і особливо силікату натрію.

Фінансовий результат діяльності визначає стан підприємства як і на сьогодні так і прогнозує його можливості в перспективі, тому необхідним є детальний та кваліфікований підходи до формування його складових частин, а саме доходів та витрат, детально вивчати та аналізувати чинники, під впливом яких формується фінансовий результат, досліджувати динаміку, тенденції, резерви, що впливають на ефективність діяльності підприємства.

Узагальнюючи підсумки аналізу фінансових результатів ПрАТ «Запоріжсклофлюс» у 2019 – 2021 рр. можемо констатувати, що 2021 рік позначився стрімким зростанням матеріальних витрат, що призвело до втрати частини валового прибутку у 2021 році у порівнянні з 2020 р.; за результатами операційної діяльності підприємство у 2021 р. отримало збиток в обсязі 15878 тис.грн.; чистий збиток у 2021 році склав 14787 тис.грн. Такі збитки і спричинили зниження залишків по рядку «1420» нерозподілений прибуток (непокритий збиток).

В цілому можна констатувати, що підприємство станом на кінець 2021 року має достатню фінансову стабільність завдяки накопиченому обсягу нерозподіленого прибутку, однак потребує опрацювання питання зростання матеріальних витрат, що у подальшому може привести до зниження фінансової стійкості та платоспроможності ПрАТ «Запоріжсклофлюс».

Тривалість операційного циклу та його динаміка свідчать про прискорення оборотності елементів оборотних активів, що позитивно вплинуло на тривалість операційного циклу, яка скоротилась з 250 днів у 2019 р. до 147 днів у 2021 р. Тривалість фінансового циклу має таку є тенденцію до

скорочення, а саме фінансовий цикл у 2019 р. дорівнює 226 днів, а вже у 2021 р. 114 днів. Але це означає, що у 2021 році впродовж 114 днів підприємство має потребу у фінансуванні його поточної діяльності або за рахунок прискорення оборотності власних оборотних активів, або за рахунок залучення короткострокових позикових коштів у господарських оборот, що неминуче призведе до зростання залежності від позикових коштів і зниження фінансової стійкості підприємства. Також знизиться і його дохідність тому, що залучення позикових коштів відбувається або за рахунок кредиторської заборгованості (безоплатне джерело залучення на умовах строкової поворотності), або за рахунок залучення обсягу короткострокових кредитних ресурсів (залучення на умовах платності і поворотності).

За результатами аналізу показників ліквідності можна стверджувати, що підприємство впродовж досліджуваного періоду має достатній рівень ліквідності (платоспроможності).

Рентабельність продукції – це показник, який засвідчує спроможність підприємства покривати витрати, що включаються до собівартості реалізованої продукції. Ми бачимо, що у 2019 р. він дорівнює 26,4%; у 2020 р. зростає до 35,4%, що свідчить про конкурентоспроможність продукції та сильні позиції підприємства на товарному ринку; у 2021 р. рентабельність продукції знижується до 12,7%, що відбулось за рахунок зростання матеріалоемності виробництва. Зміни цін на сировину та матеріали, а також на енергоресурси, негативно позначились на рентабельності продукції ПрАТ «Запоріжсклофлюс» у 2021 р. Всі інші показники рентабельності, які розраховані у табл. 2.5 мають негативну динаміку тому, що у 2021 році підприємство отримало збитки.

Сьогодні в межах законодавчого і нормативно-правового поля діють такі інвестиційні стимули для підприємств промисловості за державної підтримки:

- *Державна підтримка великих інвестиційних проєктів для залучення в економіку України стратегічних інвесторів;*
- *Підтримка розвитку індустріальних парків (ІП).*

Крім зазначеного, важливо запровадити податкові пільги для підприємств промисловості, які інвестують кошти в основний капітал, такі, зокрема, як: формування спеціальних інвестиційних резервів; уведення інвестиційних надбавок; пільги на реінвестування; інноваційне інвестування. Вважаємо, що такі заходи сприятимуть відновленню промислових підприємств України та дозволять сформувати нові робочі місця.

Підприємство хімічної промисловості ПрАТ «Запоріжсклофлюс» є промисловим підприємством, технології виробництва якого є енергоємними та матеріалоемними, тому вони потребують модернізації з метою забезпечення відповідним вимогам міжнародної торгівлі на європейському ринку та на світових ринках. Метою запропонованого проєкту є надання організаційної, технічної та фінансової підтримки для підвищення енергоефективності промислових підприємств у воєнний час. Основними завданнями проєкту є:

- визначення потреб компаній у сфері енергоефективності;
- розвиток потенціалу співробітників компаній у сфері енергоефективності;
- допомога обраним компаніям у плануванні заходів з енергоефективності шляхом проведення експрес-енергоаудиту;
- реалізація програми міні-грантів для підтримки впровадження заходів з енергоефективності в обраних компаніях;
- сприяння підвищенню енергоефективності в промисловому секторі.

Проєкт спрямований на підвищення енергоефективності промислових підприємств та підприємств, що постраждали від військових дій, шляхом проведення заходів з розвитку потенціалу, експрес-енергоаудитів та надання міні-грантів на впровадження енергоефективних заходів для підприємств.

На нашу переконливу думку цей проєкт є вдалою можливістю підприємства долучитись до програми енергоефективності вже сьогодні і почати роботу з удосконалення технологій виробництва із залученням грантових програм не обтяжуючи власні фінансові результати додатковими витратами ресурсів. Власні ж ресурси підприємство може спрямовувати на вирішення поточних фінансових питань.

Стимулювання промислового зростання в умовах зниження конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, посилення інвестиційних та виробничих ризиків диктує неодмінність міцної державної підтримки, напрямками якої мають бути такі.

9. *Розвиток на території України виробництв повного циклу та збільшення промислового перероблення, що забезпечуватиме зростання доданої вартості виробництва та експорту промислової продукції.*

10. *Відновлення та збільшення виробництва продукції, що є критично важливою для матеріально-технічного забезпечення Сил оборони України, а також життєзабезпечення населення (насамперед на деокупованих та постраждалих від бойових дій територіях).*

11. *Здійснення більш сфокусованої релокації підприємств, які перебувають у зоні бойових дій, що створить передумови для максимально швидкого перезапуску діяльності підприємств і полегшення повоєнного відновлення економіки України.*

12. *Залучення іноземних та вітчизняних інвесторів та виробників (зокрема релокованих) до резидентства в індустріальних парках і технопарках, створення транскордонних парків з країнами ЄС із забезпеченням частки державних інвестицій та гарантій у проєктах виробництва продукції вищих технологічних укладів.*

13. *Зміцнення експортного потенціалу промисловості через спрощення експортних постачань з України, переорієнтації експортних потоків промислової продукції на альтернативні чорноморським каналам шляхи, запровадження політики заміщення на світових ринках російської продукції подібною українською, сприяння експорту товарів з більшим вмістом доданої вартості.*

14. *Зниження імпортного тиску на вітчизняних виробників із застосуванням диференційованого підходу в запровадженні імпортних обмежень для недопущення втрати виробниками доступу до імпортних виробничих ресурсів.*

15. *Пришвидшення модернізаційних зрушень у промисловості на засадах розвитку конкурентних переваг і використання потенціалу ЄС як прискорювача інклюзивного економічного зростання. Треба сприяти якісно новому формату співробітництва з ЄС з урахуванням національних інтересів України щодо розбудови високотехнологічного сектору промисловості, створення нових виробництв.*

16. *Стимулювання використання кліматично нейтральних, низьковуглецевих, циркулярних моделей виробництва в промисловості, посилення потенціалу переробної галузі для виробництва енергії з альтернативних джерел, збільшення внеску в енергетичну безпеку держави та зниження критичної залежності від імпортних енергоносіїв, що прискорюватиме залучення України до європейського порядку денного модернізації промисловості в контексті реалізації «зеленого курсу», інтеграцію українських виробників до європейських ланцюгів доданої вартості, забезпечуватиме додаткові обсяги сталих енергоресурсів для економіки.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єпіфанова Г.Ю., Гуменюк В.С. Методика оцінювання прибутковості підприємства. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/42.pdf (дата звернення: 17.11.2023).
2. Зятюк Н.В. Теоретико-методологічні аспекти стратегії забезпечення прибутковості підприємства / Н.В. Зятюк // Культура народів Причорномор'я. – 2009. – № 154. – С. 27–31.
3. Коваль О.А. Рентабельність як показник економічної ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств / О.А. Коваль // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – № 1. – С. 225–227.
4. Єпіфанова І.Ю. Фінансовий аналіз та звітність : практикум / І.Ю. Єпіфанова, В.В. Джеджула. – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 143 с.
5. Звір'яко Г.П. Методичні підходи щодо аналізу прибутковості господарської діяльності господарського суб'єкта господарювання / Г.П. Звір'яко // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». – 2011. – № 7. – С. 28–36.
6. Фінансовий аналіз : [навчальний посібник] / [за заг. ред. І.О. Школьник, І.М. Боярко, О.В. Дейнека та ін.]. – К. : Центр учбової літератури, 2016. – 368 с.
7. Єпіфанова І.Ю. Формування стратегії розвитку підприємства в сучасних умовах / І.Ю. Єпіфанова, М.Ю. Дзюбко // Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. – 2017. – Т. 22. – Вип. 2 (55). – С. 99–103.
8. Джеджула В.В. Енергозбереження промислових підприємств: методологія формування, механізм управління : [монографія] / В.В. Джеджула. – Вінниця : ВНТУ, 2014. – 347 с.
9. Бець М.П. Планування рентабельності виробництва / М.П. Бець // Економіка України. – 2007. – № 2. – С. 40–45.

10. Васильєв В.В. Шляхи підвищення результативності українських підприємств / В.В. Васильєв // Фондовий ринок. – 2007. – № 12. – С. 11–14.
11. Височанська Н.О. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / Н.О. Височанська, О.А. Кравцова, Л.І. Бойко. – К. : Центр учбової літератури, 2016. – 270 с.
12. Кобцев М.В. Аналіз прибутковості підприємств в сучасних умовах / М.В. Кобцев // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 11. – С. 32–41.
13. Короленко О.В. Рентабельність господарської діяльності підприємств / О.В. Короленко // Економіка і прогнозування. – 2013. – № 8. – С. 60–71.
14. Філімоненко О.С. Фінанси підприємства : [навч. посіб.] / О.С. Філімоненко. – К. : Кондор, 2007. – 400 с.
15. Швиданенко Г.О., Олексюк О.І. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства / Г.О. Швиданенко, О.І. Олексюк. – К. : КНЕУ, 2002. – 192 с.
16. Лопатовська О., Пономарьова К. Сучасна методика аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/11/2022-310-36.pdf> (дата звернення: 17.11.2023).
17. Міщук Г. Ю., Джигар Т. М., Шишкіна О. О. Економічний аналіз : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2017. 156 с.
18. Фінанси підприємств: навч. посіб. / за ред. Аніловської Г. Я., Висоцької І. Б. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 440 с.
19. Олійник О. О., Роговий С. М. Фінансовий стан підприємства в контексті ліквідності та платоспроможності. Агросвіт. 2018. № 19. С. 34-38.
20. Бержанір І. А. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансового стану підприємств. Финансы, учет, банки. 2014. № 1 (20). С. 43-48.
21. Люта О. В., Пігуль Н. Г., Глядько К. Теоретичні засади управління ліквідністю та платоспроможністю підприємств. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2019. № 4. С. 14-23.

22. Халатур С. М., Бровко Л. І., Моруга Т. О. Методологія оцінки ліквідності та платоспроможності сільськогосподарських підприємств. Економіка та держава. 2017. № 12. С. 56-60.
23. Чемчикаленко Р. А., Майборода О. В., Дьякова Ю. Ю. Напрями підвищення ефективності оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства. Економіка і суспільство. 2017. № 12. С. 642-648.
24. Терен Г. М. Система показників аналізу ліквідності підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 8. С. 36-41.
25. Теницька Н. Б., Гришко Ю. С. Теоретичні аспекти оцінки платоспроможності підприємства в сучасних умовах. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 5. С. 372-376.
26. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2020. 434 с.
27. Отенко І. П., Азаренков Г. Ф., Іващенко Г. А. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с.
28. Багацька К. В., Говорушко Т. А., Шеремет О. О. Фінансовий аналіз: підруч. Київ, 2014. 320 с.
29. Базілінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навчально-методичний посібник [Текст] / О.Я. Базілінська. - К.: Центр учбової літератури, 2014. – 328 с.
30. Донченко Т.В. Теоретичні основи формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства [Текст] / Т.В. Донченко// Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. - № 1. – Т. 1. – С. 23-27.
31. Партин Г.О. Особливості впливу основних чинників на фінансову стійкість підприємства в умовах фінансово-економічної кризи [Текст] / Г.О. Партин. – Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України. – 2010. - №10. – С. 276-279.

32. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства [Текст]: навч. посіб. - 2-ге видан., випр. і доп. / Г.В. Савицька. – К., Знання, 2015. – 662 с.
33. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств [Текст]: навч. посібник / О.О. Терещенко – К.: КНЕУ, 2013. – 544 с.
34. Біла О.Г. Фінансове планування і фінансова стабільність підприємств // Фінанси України. – 2015. - № 4. – С. 113.
35. Офіційний сайт ПрАТ «Запоріжсклофлюс». URL: <https://www.steklo-flus.com/> (дата звернення: 23.11.2023).
36. Нагорна І.В., Бондаренко В.О. Облік і аналіз фінансового результату в системі управління підприємством. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2021/105.pdf (дата звернення: 13.11.2023).
37. Підтримка промисловості під час війни: вчасна допомога. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidtrymka-promyslovosti-pid-chas-viyny-vchasna-dopomoha> (дата звернення: 11.11.2023).
38. Підтримка інвестицій у промисловість України в умовах війни та повоєнного відновлення. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidtrymka-investytsiy-u-promyslovist-ukrayiny-v-umovakh-viyny-ta> (дата звернення: 17.11.2023).
39. Третина промислового потенціалу в Україні не задіяна через високі ризики. URL: <https://uspp.ua/news/ostanni-novyny/2019/tretyna-promyslovoho-potentsialu-v-ukraini-ne-zadiiana-cherez-vysoki-ryzyky> (дата звернення: 17.11.2023).
40. Загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну, сягає \$151,2 млрд — оцінка станом на 1 вересня 2023 року. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-syagaye-151-2-mlrd-otsinka-stanom-na-1-veresnya-2023-roku/> (дата звернення: 17.11.2023).

41. Проект зі збору, оцінки й аналізу інформації про матеріальні втрати України від війни з росією. URL: <https://kse.ua/ua/russia-will-pay/> (дата звернення: 21.11.2023).

42. Постанова КМУ «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 і від 14 липня 2021 р. № 723» № 1194 від 14.10.2022 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-poriadkiv-za-1194> (дата звернення: 21.11.2023).

43. Постанова КМУ «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва» № 229 від 14.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.11.2023).

44. Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» № 1116-IX від 17.12.2020 р. (зі зм. та доп.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text> (дата звернення: 17.11.2023).

45. Закон України «Про внесення зміни до статті 287 Митного кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних парків в Україні» № 2331 – IX від 21.06.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2331-20#Text> (дата звернення: 17.11.2023).

46. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних парків в Україні» № 2330 – IX від 21.06.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2330-20#Text> (дата звернення: 17.11.2023).

47. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку використання учасником індустріального (промислового) парку вивільнених від оподаткування коштів на розвиток його діяльності в межах індустріального (промислового) парку» № 1095 від 30.09.2022 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-vykorystannia->

uchasnykom-industrialnoho-promyslovoho-s1095-300922 (дата звернення: 17.11.2023).

48. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку надання повної або часткової компенсації відсоткової ставки за кредитами (позиками) на облаштування та/або здійснення господарської діяльності у межах індустріальних (промислових) парків» № 1208 від 28.10.2022 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-nadannya-povnoyi-abo-chastkovoyi-kompensaciyi-vidsotkovoyi-stavki-za-kreditami-pozikami-na-oblashtuvannya-taabo-zdijsnennya-i281022-1208> (дата звернення: 17.11.2023).

49. Проєкт “Підтримка енергомодернізації підприємств у воєнний час”. URL: <https://in-fd.com/2023/08/04/proyekt-pidtrymka-energomodernizatsiyi-pidpryyemstv-u-voennyj-chas/> (дата звернення: 17.11.2023).

50. Рада ЄС схвалила допомогу Україні у розмірі 18 млрд євро. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/877618.html> (дата звернення: 24.11.2023).

51. Що дає Україні статус кандидата у члени Європейського Союзу. URL: <https://galychyna.if.ua/analytic/shhodaye-ukrayini-status-kandidata-u-chleni-yevropeyskogo-soyuzu/> (дата звернення: 24.11.2023).

52. Розпорядження КМУ «Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки» від 14 серпня 2013 р. № 843-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/843-2013-p#Text> (дата звернення: 24.11.2023).

53. Постанова КМУ «Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави» (зі змінами) від 4 березня 2015 р. № 83. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/83-2015-p> (дата звернення: 24.11.2023).